NEMZETI NŐNEVELÉS.

X. ÉVFOLYAM. 1889. SZEPTEMBER. VII. FÜZET.

AZ ORSZÁGOS KISDEDNEVELÉSI KIÁLLITÁS.

(Első közlemény).

I.

Az országos kisdednevelési kiállítás Budapesten, a nemzeti szinház szomszédságában levő régi «Beleznay»-féle helyiségekben augusztus 8-án nyílt meg. Egy év előtt kétségtelenül sokan fogadták olvasóink közül is a kételkedés mosolyával a kiállítás tervezéséről szóló első híreinket. Hiszen még a kiállítást tervező Mária Dorothea egyesület tagjai közül is kevesen bíztak eleinte a kiállítás sikerének lehetőségében. Féltették az egyesület pénztárát az esetleges deficzittől s ezért csupán erkölcsi támogatást igértek a rendező-bizottságnak, melynek tagjait s Mária Dorothea-egyesület tagjain kívül a főváros legjelesebb orvosai és nemesen érző emberbarátok alkották. A kiállítás nem jött volna létre, ha a bizottsági tagok élükön a lelkes György Aladárral az anyagi koczkázatot el nem vállalták volna. Kötelezvényeket állítottak ki magukról kisebb-nagyobb összegekről s e kötelezvények mintegy 1500 frt értékben képezték a Mária Dorothea-egyesület biztosítékát, mely eme biztosíték mellett készségesen fedezte a kiállításnál felmerülő előleges költségeket.

Ily kedvezőtlen viszonyok között kezdé meg a kiállítást rendező országos bizottság zajtalan, de lelkes munkálkodását. Magánúton és a sajtó útján egyaránt törekedtek a kiállítás eszméinek híveket szerezni, s csakis kitartásuk, munkásságuk s az akadályok leküzdésében tanúsított szívósságuk tette lehetővé, hogy a kiállítás a kitűzött határidőben valóban megnyílhatott.

És megnyílt a kiállítás szerényen, zajtalanul. A kiállítás védnöknője, Klotild főherczegnő ő fensége, ki még előtte való nap távirati úton tudatta a rendezőséggel, hogy jelen leend a megnyitá-

son, közbejött akadályok miatt nem jelenhetett meg s így a kiállítás megnyitására tervezett ünnep elmaradt. A rendező-bizottság főtisztviselői és mintegy 200 főre menő érdeklődő jelenlétében dr. Schnierer Gyula rendező-bizottsági alelnök, miniszteri tanácsos a következő beszéddel nyitotta meg a kiállítást:

«A kiállítási elnökség akadályoztatása folytán nekem jutott a szerencse, hogy a közönséget e helyen üdvözöljem és a kiállítást megnyissam. Az általános, úgy világ-, mint országos kiállítások már költséges voltuk miatt is csupán nagyobb időközökben tarthatók meg. Máskép áll a dolog az egyes speciális kiállításokkal, melyek a kulturális tevékenységnek csak egy bizonyos szakmáját karolják fel. A mai korszak a specializálások korszaka. A tudományt ép úgy, mint művészetet leginkább specialisták művelik. A különleges kiállítások előnye abban rejlik, hogy azokat külön szakemberek rendezik és a szemlélő közönség figyelme bizonyos irányban vétetvén csak igénybe, a hatás sokkal nagyobb. Ily különleges kiállítás küszöbén állunk most. Az országos kisdednevelési kiállítás három főirányban érdemel figyelmet és lehető támogatást. Az első irány a közegészségügyi. Ha statisztikai rideg számok által meg van állapítva, hogy nálunk a gyermekek fele, az öt éves korig, kellő ápolás és hygieniai intézkedések hiánya miatt elhal, már ezen tény nagy mérvben igényli nemcsak az intéző köröknek, hanem a társadalomnak is közreműködését. A második irány a kisdedek észbeli tehetségeinek okszerű és nemzeti szellemben való fejlesztésére és a mai kornak fokozott igényeihez képest való előkészítésére vonatkozik. A harmadik irány a kisdedek tartásával, ruháztatásával és szórakoztatásával foglalkozó ipar bemutatását czélozza. Ha kiállításunk e tekintetben még hézagokat mutat, ezek feltüntetése is az iparfejlesztés nagy munkájához járuland hozzá. A kisdednevelési kiállításnak nagyfontosságú feladatát a Mária Dorothea egylet ismerte fel, ez az egyesület kezdeményezte annak létesítését s gyöngéd, de buzgó és fáradhatatlan női kezek létesítették nagy részben e kiállítást. Ohajtván, hogy ennek nemcsak külső sikere, hanem állandó üdvös eredménye is legyen, ezennel a kiállítást megnyitottnak nyilvánítom.»

A megnyitó beszéd elhangoztával a közönség megtekintette a a csinosan feldíszített kiállítási helyiségeket. A rendező-bizottság főtisztviselői kalauzolták a termekben a vendégeket; ez alkalommal ott láttuk Dr. Bókay János, Bischitz Dávidné, Sebestyén Gyuláné kiállítási alelnököket; Hoffmann Jolán irodaigazgatót, György Aladár kiállítási főrendezőt, Nendtwich Gusztáv főmérnököt, Faragó és Gelléri titkárokat, Melháné Szaák Lujza, Troján Mariska jegyzőket, Fejér Teréz és dr. Glaser Marczell irodavezetőket. Ott voltak továbbá a kultuszminiszterium képviseletében dr. Kalamarik János osztálytanácsos, Hanzely János kir. tanácsos számvevőségi igazgató; Dr. Verédy Károly és Tóth József tanfelügyelők, Dr. Ballagi Mór, Kőrösi József, a fővárosi statisztikai hivatal igazgatója, Majláth Béla muzeumi őr, Bachát Dániel esperes; az orvosi kar képviseletében dr. Farkas László, dr. Morelli Károly, dr. Ónodi, dr. Dubay, dr. Glasz; a jótékony nőegyletek és nőnevelőintézetek képviseletében Kralovanszkyné, dr. Bőkéné, Dusóczky Károlyné, Szukováthy Otilia stb.; a kiállítók közül Bartóky Lászlóné, Záhora József plébános, Szepesy Sándor a Zellerin-gyár igazgatója, Szalády Antal, dr. Dollinger, Fischer Győző, Neruda Nándor, Neumann Henrik, Boross S., Schöberl, Sziklay F., Késmárky s mások. A közönség körében ott volt Delahorre franczia főkonzul is, a ki elejétől fogva érdeklődött a kiállítás iránt.

Aki ismeri a specziális kiállítások rendezésénél általában felmerülő nehézségeket, aki tudja, hogy hazánkban a kisdednevelés ügye mennyire hátra van még, s mennyi közönyt és tudatlanságot talál léptennyomon az, ki ez elmaradottságon segíteni óhajt: az kétségtelenül tisztelettel hajlik meg, már a megnyitás puszta ténye által elért eredmény előtt. Hazánkban akár a pedagógia, akár a közegészség, akár az ipar országútjain vizsgáladjunk, keveset találunk a kiállítás czéljaira alkalmasat, tanulságosat. E keveset felkutatni s bemutatás czéljából megszerezni még nagyobb pénzerővel bíró vállalatnak is nagy feladat lett volna. S hogy a kiállítás mégis létrejöhetett, az csak úgy érthető, hogy a nemes emberbarátok szívessége segítségére jött a rendező-bizottságnak s támogatásával lehetővé tette azt, mit a bizottság nagy költségek reáfordításával sem érhetett volna el: hogy t. i. a kiállítás elég gazdag, változatos és tanúlságos

lett. A kronikai hűségnek tartozunk vele, hogy a kiállítás nagy fontosságát méltányló jeleseink neveit felemlítsük. Azok között, kik a kiállítást érdekes látnivalóval gazdagíták, első helyen *Klotild főherczegnő* Ő fenségét, a kiállítás védnöknőjét említhetjük, utána Kállayné gr. Bethlen Vilmát, főt. Bende püspököt, Rakowszky Ferenczet, Gyarmathy Zsigánét, Xantus Jánost, Szabó Károly tanfelügyelőt, a tanítónők közül Hoffmann Amelie képezdei igazgatónőt, Odor Emiliát stb. E kiállítók mind a kiállítás etnografiai osztályát gyarapították, mely ha nem is a legtanúlságosabb, kétségtelenül a legérdekesebb látnivaló a kiállításon.

Őszinte elismerés illeti meg a kiállítás rendező-bizottságának azon tagjait is, kik a nyári nagy melegségben lankadatlanul fáradtak a kiállítás sikereért. A kiállítás főrendezőjén György Aladáron kívül Hoffmann Jolán irodaigazgató, Hampelné Pulszky Polixena alelnök, dr. Bókay János, dr. Faragó Gyula, dr. Glazer Marczel, és Gelléri Mór neveit említhetjük ezek között. Az ő fáradságuknak köszönhető, hogy a kiállítás nem csak a szakértők, a kisdedneveléssél foglalkozók, hanem a nagy közönség érdeklődését is felköltötte, annyira, hogy a kiállítás az első naptól kezdve nem remélt látogatásnak örvendett. Az első három héten már több mint másfélezer frt volt a belépti díjakból vagy más czímek alatt befolyt bevétel, s ebből ítélve alapos reményünk lehet arra, hogy a rendező Mária Dorothea egyesület a kiállításnak nem csupán erkölcsi, de anyagi eredményét is élvezhetni fogja.

II.

A mi magát a kiállítást illeti, ezt is, mint minden más kiállítást kétféle szempontból vehetjük vizsgálat alá: u. m. *a)* külső hatás (csinosság, szemrevalóság), — *b)* belső érték (tanulságosság, teljesség) szempontjából. Oly kiállítást, melyben e két tulajdonság egyesítve nincsen, végig sem lehet nézni. Nem mondunk tehát a kiállításról keveset, ha dicséretképen azt mondjuk róla, hogy *végig lehet nézni*. A rendező-bizottság mindent elkövetett, hogy a kiállításnak tetszetős külsőt adjon s nem kis munkát kellett végezniök, hogy

ezt elérhessék, mert tudnivaló dolog, hogy a kiállítás helyiségeül gr. Csáky Albin közoktatási miniszter kegyességéből nyert termek még május havában lakatos műhelyek voltak, melyben kormoskezű iparosifjak igyekeztek a pályájukhoz szükséges ügyességet megszerezni. Mindamellett a kiállításon csak tisztaságot, csinosságot, díszt találunk. A Rumbold díszítőmester által Nendtvich főmérnök utasításai szerint díszített helyiségek általában kellemesen lepik meg a belépőt, s a tárgyak elhelyezése harmoniája csoportosítása a kényesebb ízlésűeket is kielégítheti.

A kiállításba belépve az előcsarnokban két gyermekszoba berendezést találunk, melynek kiállitói *Gyarmathy Zsigáné* és *Bartóky Lászlóné* úrnők a házi ipar terjesztés nemes munkájában régóta versenyeznek egymással. Míg fáradozásukért egyenlő elismerés illeti meg őket részünkről, ízlésünk a *Gyarmathy Zsigáné* úrnő által kiállított «Mária» szobának szavazza meg az elsőséget; nem hiába tettszett meg *Mária Dorothea* főherczegnőnek is az a szép berendezés, melyet kalotaszegi hímzésekből *Kardos* budapesti kárpitos állított össze *Gyarmathy Zsigáné* utasításai szerint.

Az előcsarnokból a nagy terembe lépve, az etnografiai osztály köti le figyelmünket. Itt találjuk a *Klotild* főherczegnő ő felsége által kiállított, gyermekviseletet feltűntető két baba alakot, környezve a különféle nemzetiségek tarka, változatos képet nyujtó gyermekalakjaival. Találunk itt sváb, tót, horvát, magyar, oláh, szász, bolgár gyermekruhákat és gyermekgondozási tárgyakat is, sőt Dr. Pápay Károly szivességéből meglehetős gazdag gyűjteményt láthatunk Észak-nyugoti Szibériából hozott vogul és osztják bölcsőkből, gyermekruhákból és fényképekből. — Ugyanezen teremben van a tanulságos és az anyák részéről a legnagyobb figyelemre méltó «egészségügyi kiállítás», melynek rendezésében a főváros több kiváló orvosa vett részt; itt van még a gyermekirodalom gyűjteményes kiállítása, s a tápszerek nem épen gazdag csoportja is.

A nagy teremtől jobbra eső teremben találjuk az ovodák, gyermekkertek, gyermekkertésznőképezdék gazdag gyűjteményét, ettől balra a játékipar osztályát s e termekből az udvaron át jut-

hatunk az utolsó nagy terembe, melyben a bútoriparon kívül (ágyak, fürdők, gyermekbútorok) még Dobos jóhírű buffetje is helyet foglal.

Ime ez a kiállítás külső képe elég kedves, csinos, vonzó arra nézve, hogy a mamák érdemesnek tartsák kicsinyeiknek is megmutatni, elég nagyfontosságú arra nézve, hogy maguk is minél többször megtekintsék s belőle tanuljanak. Talán nincs meg mindaz a kiállításban, a mi benne kedvezőbb viszonyok között meglehetne, de így a mint van is, sok okulást meríthetünk belőle, megtanulhatjuk mindenek előtt azt, hogy még sok lelkesült munkásság szükséges nemzetünk érdekében arra nézve, hogy kisdednevelésünk s főkép kisdedeink egészségügye a kellő színvonalra emelkedjék. Mi magunk is minél gyakrabban el fogunk járni a kiállításba s olvasóinknak a részletek tekintetében szerzett tapasztalatainkkal is híven beszámolunk.

Szigethy Karolina.

MAGASABBFOKÚ TANÍTÓNŐKÉPZÉS NÁLUNK ÉS POROSZORSZÁGBAN.

Mikor a közoktatási kormány ezelőtt két évvel a budapesti VI. kerületi állami polgári iskolai tanítónőképző intézet mellett külön tanfolyamot szervezett tanítónőképző intézeti és felsőbb leányiskolai tanítónők képzésére: folyóiratunkban ép oly örömmel üdvözöltük az új intézményt, a mily őszintén és határozottan rámutattunk szervezetének fogyatkozásaira. A mint annak idején bőven megismertettük olvasóinkkal, e tanfolyamnak feladata kettős: gyakorlati és elméleti; ugyanis a tanfolyamba fölvett növendékek egyfelől részt vesznek a gyakorlati tanításokban, a nevelőnői teendőkben és segédkeznek az intézet kormányzása körül fölmerülő dolgokban, — másfelől pedig bővítik és mélyítik a polgári iskolai tanítónőképzőben szerzett pedagogiai és szakbeli képzettségöket. A gyakorlati kiképzés módját és eszközeit olyképen állapította meg a miniszteri szabályrendelet, hogy a siker lehetőségét és garancziáit majdnem teljes mértékben megadta. Másképen áll a dolog az elméleti képzéssel. A miniszteri szabályrendelet ezt az elméleti továbbképzést tudvalevőleg kiterjesztette a polgári iskolai tanítónőképző egy-egy szakcsoportjának összes tárgyaira, beleértve a pedagogiai studiumokat is; s mind a mellett, hogy a tanfolyam csak egy évre van szabva, a továbbképzést mégis tisztán az autodidaxis tekervényes útjaira tereli s ennek kétes értékű segédeszközeire szorítja, a menynyiben a szaktanárok nem foglalkoznak methodikailag megállapított terv szerint, meghatározott tanórákban a tanfolyam növendékeivel, hanem a rendes tanórákon kívül, úgyszólván, magán úton adják meg utasításaikat a hozzájuk forduló növendékeknek s ugyanily módon gyakorolják ellenőrző hivatásukat. Mi azt óhajtottuk,

hogy: *1. a tanfolyam legyen kétéves, 2. az elméleti továbbképzés ne terjeszkedjék ki egy-egy szakcsoport minden tárgyára, hanem legfeljebb egy-egy szakkörre, beleszámítva természetesen a pedagogiát, és 3. a növendékek munkásságát a szaktanárok vezessék közvetlenül, még pedig rendes heti órákban, előadások és szemináriumi gyakorlatok tartása által.* Ennyit okvetlenül szükségesnek tartottunk arra, hogy az elméleti továbbképzés foganatossá váljék; eme feltételek megadása nélkül a legszerényebb siker biztosítása is kétségesnek látszott.

A szóban forgó tanfolyam immár két év óta áll fen s ez őszön harmadik évi pályafutását kezdi meg. Nem elég idő ugyan még arra, hogy az alatta szerzett tapasztalatok alapján végleges itéletet lehetne mondani a fenálló szervezet fölött; de, azt hiszszük, nagy hiba lenne azért a szerzett tapasztalatok tanuságát figyelembe nem venni vagy csekélyleni. A harmadik év megkezdése mindenesetre alkalmas időpont arra, hogy ne csak előre, hanem ezuttal már hátra is tekintsünk; sőt az sem árt, ha magunk körül nézünk és utána látunk annak, hogy más országok hasonló kisérleteiből és tapasztalataiból nem okulhatunk-e. Ezt teszszük mi is. Nem ismeretlen ugyan előttünk a letelt két év eredménye; de nem érezzük magunkat feljogosítva tapasztalataink közzétételére. Addig is, mig az eredmény hivatalosan nem lesz megállapítva és nyilvánosságra hozva, úgy véljük, jó szolgálatot teljesítünk, ha közöljük, milyen terv alapján működött s milyen eredménynyel fejezte be első évi pályafutását a berlini Viktoria-lyceum mellett fölállított s a mienkhez igen sokban hasonló tanfolyam.

Folyóiratunban volt már róla szó, hogy a porosz közoktatási miniszter a múlt évben, egyelőre kisérletképen, továbbképző tanfolyamot állított fel a berlini Viktoria-lyceum mellett alkalmazásban levő oly tanítónők számára, a kiknek felsőbb leányiskolai tanítónői oklevelök már van. A tanfolyam két szakcsoportra oszlik — eddig legalább nem állítottak még fel többet — az egyik *a német nyelv- és irodalmi*, a másik a *történeti* szakcsoport, melyek mindegyikére 12—12 növendék vehető fel. A tanfolyam három évre van számítva s ennek értelmében állapitották meg a tantervet, a tanítók

és növendékek munkásságát. Mindegyik szakcsoport növendékei hetenként 6—6 órán (minden másodnap két óra, esti hattól nyolczig) vannak elfoglalva szaktanáraik vezetése alatt, és legalább ugyanennyi számítható otthoni munkásságukra. *A tanfolyam czélja tisztán elméleti,* t. i. *hogy: növendékeinek szakképzettségét mélyítse és bővítse;* a gyakorlati kiképzést figyelmen kivül hagyja. Czéljához képest első sorban is megismerteti a növendekeket *szaktárgyaik forrásmunkáival* (a hol szükséges, megbizható fordításban) s azután az *újabb germanista és históriai irodalom alapvető munkáival* (tekintettel a szakfolyóiratokra és nevezetesebb monografiákra is) és mindezek *használatának módjával.* A megjelölt tárgykörben egy-egy témáról hetenként referálnak élőszóval s havonként írásbeli dolgozatokat is készítenek; a történeti szakcsoportban különös gondot fordítanak a szabad vitatkozásra. Egyszóval *a tanítás egyenlő arányban oszlik meg a tanári előadás és a szemináriumi gyakorlat közt* «a mint hogy az másképen nem is képzelhető» — teszi hozzá az a német forrás, a melyből tudósításunkat merítjük. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy a tanfolyam félévek szerint van felosztva; minden félév végén vizsgálatokat tartanak s hogy egy-egy félévre a tandij — hetenkénti 6 óra után — negyvenöt mark. Az előadó tanárok minden óráért tiz marknyi tiszteletdíjat kapnak.

A tanfolyamokba az első évben összesen tizenhét tanítónőt vettek föl (kilenczet a germanista-, nyolczat a historiai csoportba), a kik május 4-én állották meg első nyilvános vizsgálatukat. Ennek lefolyásáról és eredményéről nincs ugyan bővebb tudomásunk; de német tanügyi közlönyökben (Zeitschrift für weibl. Bildung, 1889. évi aug. füzet) találunk egyetmást a tanfolyam munkatervéről, a melyből következtethetnünk lehet az eredményre is.

I. *A német nyelvi* csoportban hat rendes növendék vett részt; hárman mint vendégek látogatták az előadásokat. Mindenekelőtt a forrástanulmányokba vezették be a hallgatókat, hogy kellő áttekintésre és tájékozottságra tegyenek szert a német irodalomban. Különös gondot fordítottak az irodalom fejlődésének és grammatikai rendszerének tanulmányozására. Végre német költemények magyarázatával — irásban és élőszóval — valamint nagyobb költői alko-

tások kritikai méltatásával is foglalkoztak. A téli félév alatt a következő tételekről készítettek dolgozatokat:

1. Aristoteles «poeticájának» szerkezete és tartalma.
2. Horatius «ars poeticájának» szerkezete és tartalma.
3. Mire törekedett Gœthe az ő «Nausikaa»-jával.
4. Schlegel kritikája (bemutatva Gœthe Tasso-ján).
5. A «Büchlein von der deutschen Poeterei» szerkezete és tartalma.
6. Lessing «Laokoonjának» szerkezete és tartalma.
7. Hölty élete és munkái.
8. Kleist élete és munkái.
9. A homerosi elemek kimutatása Klopstock «Messiasában».

A nyári (1889. évi) félévre a következő tételek tüzettek ki:

1. Aristoteles «poetikájának» befolyása Lessingre.
2. Horatius «ars poetikájának» befolyása Gottschedre.
3. Schiller filozofiai költeményei s ezek viszonya az ő szellemi műveltségéhez.
4. Schlegel kritikája «Hermann und Dorotheá»-ról összehasonlítva Humboldt Vilmos birálatával.
5. A «Büchlein von der deutschen Poeterei» keletkezése.
6. A «Laokoon» keletkezése és forrásai.
7. Gleim élete és munkái.
8. Schiller «Künstler»-jének dispoziciója és tartalma.
9. A «Göttinger Hainbund».

Egymás dolgozatait első sorban maguk a növendékek birálják meg irásban s azután a vezető tanár mind a dolgozatokat mind a róluk készített birálatokat tüzetesen megbeszéli velük. Az otthoni forrástanulmányokról a növendékek ezen felül élő szóval is referálnak a vezető tanárnak, a ki az előadottakhoz alkalmazza helyreigazításait, pótló magyarázatait és útasításait. Az első félévben az ó-felnémet és gót emlékeket vették át; a második félévben pedig áttérnek a közép-felnémet korszakra s tanulmányaikban egészen a XVI-ik századig haladnak. A költeménymagyarázatoknál az első félévben Haller költeményeit és Schiller néhány korábbi költeményét tárgyalták; a második félévben pedig kizárólag Schiller balladáit. A nyelvtani órákban mondattani gyakorlatokkal és a középfelnémet nyelvvel foglalkoztak.

II. *A világtörténeti* csoportban öt rendes növendék és három vendég vett részt. Első sorban arra törekedtek, hogy áttekintést szerezzenek az egész világtörténet felett s behassanak az események benső összefüggésének ismeretébe, valamint hogy megismerkedjenek a történeti irodalom főmunkáival. A következő félévekben kettős munka vár a növendékekre: egyfelől *a források kritikai feldolgozásának módját kell elsajátítaniok* a vezető tanár előadásai és utasításai meg a maguk szóbeli interpretációi és irásbeli dolgozatai által, másfelől pedig gyakorolják magukat *a történeti anyagnak a tanítás szempontjából való methodikai kezelésében.* Az első, téli félévben a keleti népek történetének áttekintése után a régiségtant és a görögök történetét aképen tanulmányozták, hogy a növendékek, vezető tanáruk előadásai és utasításai szerint, kivonatokat és jegyzeteket készítettek Weber, Duncker, Hermann, Guhl, Schoemann és Koner munkáiból s az így összegyűjtött anyagot értekezésekké dolgozták ki, melyeket a rendes heti órákon felolvastak és megbíráltak. E birálatok, a melyekben a vezető tanáron kivül — a ki első sorban tette meg a maga észrevételeit — a többi növendékek is részt vettek, gyakran a legérdekesebb és tanulságosabb eszmecserékre szolgáltattak alkalmat. A nyári félévre a római történet van kitűzve s a tanulmányozáshoz a fentebb leírt módon főkép Mommsen, Niebuhr és Livius (német fordításban) munkái fogják az anyagot szolgáltatni. Igy haladnak aztán a hátralevő félévekben tovább korszakról korszakra s haladásukkal arányosan egyre nagyobb kiterjedésben és behatóbb módon foglalkoznak forrástanulmányokkal.

Eddig szól a berlini továbbképző tanfolyamról szóló tudósítás, melyet a fent megnevezett német folyóiratból vettünk át. Az összehasonlítást a mi tanfolyamunkkal s a tanulságok levonását az olvasóra bizzuk. Annyi bizonyos, hogy a szakképzést és szakképzettséget Németországban másképen értik és másképen mérik, mint nálunk.

—*n* —*a.*

LEÁNYAINK A SZÜNIDŐBEN.*

Hetekig számítgatták leányaink azt a várva várt boldog időt, mikor megszabadulva az iskola kötelékeitől, az édes semmittevés óráit élvezhetik. — Benlakó növendékeinknek majd mindenike igazi gyermekmódra estvéről estvére számítgatta, hogy hányszor fekszik még le, míg elérkezik a vizsgálat s utána a végtelen boldogság napjai: az isteni szünidő. Egész kis eldorádót képzelnek ez idő alatt s a jó szülők igyekeznek is gyermekeik vágyát, reményét betölteni, őket kárpótolni az iskolai év fáradalmaiért, némelyek még akkor is, ha a rossz érdemjegyek látása meggyőzhetné őket a gyermek hanyagságáról, vagy kifogás alá eső magaviseletéről.

És a vizsgálat napjától kezdve tényleg szabadnak is érzi magát a tanuló, olyan szabadnak, mint a mesebeli kis tücsök, mely éneklés és táncz között élte át mulatva a nyár napjait. S jól teszik az anyák, ha a szünidei napok egy részét arra használják fel, hogy gyermekeiknek mulatságot, szórakozást szerezzenek, pihenőt a tízhónapi komoly munka után. Azt mondom azonban, hogy a szünnapoknak csak egy részét, mert a nap bizonyos óráiban mégis dolgoznia kellene a gyermeknek.

Tudja meg, hogy vannak kötelességei, melyeknek mindenkor eleget kell tennie; tudja, tanulja megérteni, hogy a tökéletes tétlenség, mulatság és szórakozás nem élet.

A szünidő tulajdonképeni czélja a szellemi pihenés, de nem a testi tétlenség, sőt épen a szünidei szabadabb és változatosabb munkának, a gyakoribb testi mozgásnak, a szabadban való játszás-

* Ezt a figyelemreméltó értekezést a temesvári állami felsőbb leányiskola idei értesítőjéből vettük át.

nak kell ellensúlyoznia a tízhavi iskolai levegő s folytonos űlés káros voltát. A szerint kell tehát a gondos anyának gyermekei szünnapjait beosztani, hogy mind a szórakozás, mind a munka megfeleljen eme kettős czélnak, hogy a gyermek szellemileg pihenőt tartson, lelke, kedélye természetes gyermekded ruganyosságát felújítsa, erősítse, testileg pedig minél több helyes, egészséges mozgást tegyen otthon s a szabad természetben.

A tapasztalat azonban azt bizonyítja, hogy mind a szülők, mind a gyermekek a tanév eltelte után teljesen figyelmen kívül hagyják a természetes viszonyt a komolyabb munka és okszerű pihenés között. A tízhavi folytonos munkát rendszerint a hosszú, teljes kéthavi tétlenség és mulatozás váltja fel, mely idő alatt a gyermek egészen elszokik a dolgos, rendes életmódtól s ha csak jó természeténél fogva meg nem únta a semmittevést, a tanév elején kelletlenül hagyja el az otthont s lép az intézet és iskola falai közé, hogy ismét magára vegye a kötelességek kellemetlen terhét.

A kelletlenül kezdett munkának azután eredménye sem kielégítő és a tanítóknak s nevelőnőknek a tanév első felét azzal kell tölteniök, hogy újra feléleszszék a gyermek munkakedvét, kötelességérzetét és úgyszólván ismét úttörő munkát kezdünk a helyett, hogy a megkezdettet folytathatnók.

A szünidő napjait a leánykák rendesen hosszú reggeli alvással kezdik, melyet ebéd után még rendesen megujráznak. Pihenje ki a test magát, szüksége van rá, de mindent módjával. A nyolcz órai alvás jó része azonban ne essék a reggeli órákra, mi által a gyermek a legtisztább, üdébb levegő helyett a szoba megromlott, meleg levegőjét szívja.

A hosszú alvás után következik a kényelmes, hosszadalmas öltözködés, azután olyan semmittevés-féle jövés-menés, esetleg az uszoda, hol szintén nem egyszer az egészség kárára túlságos sok időt elfecsérelnek, és itt a dél, mikor a szünidő szabadságával élve, a finnyáskodásnak s válogatásnak kissé nagyobb tért hódít egy némely elkényeztetett szájacska. Hiszen az intézetben úgy sem volt szabad szegénynek! — A délután a tulajdonképeni szórakozások ideje, melyek szintén nem mindig a gyermek korához, termé-

szetszerű fejlődéséhez mértek. A délután egy-egy csendes órájában akárhány olyan regény megfordul különösen serdülő leányok kezében, melynek írói épen nem tartoznak az ifjúsági írók közé. A helyi és fővárosi napi lapok szintén nem kerülik ki a leánykák figyelmét, pedig azok hírrovatai és szintén nem mindig egészen tiszta tárczaczikkei határozottan nem gyermek kezébe való olvasmányok. A nagyobbak, kik a kis leányság s nagy leányság kényes átmeneti korszakát élik, örömmel keresik fel a nagyok társaságát, hogy legalább lássák, illetve hallják valóságban is, a mit regényes olvasmányaikban írva megismertek vagy ábrándjaik óráiban légvárak gyanánt maguk elé képzeltek. A felnőtt társaság egy része azután mulat a kis «bakfisch» járatlanságán, a másik fele meg nem veszi tekintetbe, s nem tudom, melyik károsabb szegénykére nézve.

Leginkább sajnálom azonban azokat a gyermekeket, kik a szünidőt valamely zajos fürdőhelyen töltik. Különösen hangzik bár eleinte e sajnálat, de ha meggondoljuk, vagy talán tényleg tapasztaltuk is, milyen befolyással van a szegény gyermekre az a léha, felületes fürdőélet, sajnálnunk kell, hogy már oly korán megfosztották gyermekes szabadságától, utánoztatják vele a nagyok formáit s elvetik lelkében a későbbi blazirtság magvát.

A fürdői toilettezés, a vendéglőben való étkezés — a hol még inkább megszokja a fitymálkozás kelletlen mesterségét, — a nagyok kirándulásaiban való részvétel, az esteli tombolák, esetleg gyermekbálok mindmegannyi ellenségei a gyermek lelkének, melyek megrabolják elfogulatlanságát s későbbi örömeinek virágait már bimbó korukban letarolják.

Azt hiszem, épen a szünidő próbaköve a jó házi nevelésnek s az anyáknak épen akkor van legtöbb következetességre szükségük, hogy ellent birjanak állani részint a kis pihenni és szórakozni vágyók kívánságának, részint a kor ezer meg ezer ferde követelményének.

A mint a leánykák előre kigondolt tervvel készülnek a szünidőre, úgy a gondos anyának is előre megállapított elvek szerint kellene ellenállnia a gyermek sokszor oktalan s jogtalan vágyainak.

A pihenésből s a mulatságból annyit, a mennyi testi vagy lelki kárukra nem történik, és a munkának is megmaradjon határozott köre, sora, ideje.

Mindenütt azt halljuk hangoztatni, hogy leányaink túlságos elméleti nevelésben részesülnek, sokat tanulnak, de keveset tudnak s a legkevesebbet abból, a mire a gyakorlati életben szükségük lesz. — Igaz, az iskola inkább az elmélet tere, de viszont az otthon a gyakorlaté. A szünidő két hónapja, melyet a gyermek leghelyesebben otthon, édes anyja körében töltsön el, elég tág tért nyújt arra, hogy az iskolai élet elméleti tapasztalatait helyes vezetés mellett átvigye a leányka a gyakorlati életre s ne csak iskoláit jól végzett nő váljék belőle, hanem értelmes, praktikus háziasszony, ki családját, lakását, kamráját, konyháját s kertjét nemcsak a könyvekből tanult módon ismerje, hanem a valódi életből, mely az egyedüli helyes tanító viszont az életre. A leányt az otthonnak neveljük. Ismerje tehát meg jó előre azon kötelességeket, melyek majdan ott reá várakoznak, de ne csak megismerje, meg is szeresse azokat, azokért tanuljon élni egész lényével.

Korán kell azonban e magvetőmunkát kezdenünk, segítőnk lesz abban a természet, mely már ezer apró ügyességgel ruházta fel a leányt, melyet az anyának fel kell használnia. A mindennapi élet, a szoba, konyha számtalan apró teendővel jár, melynek egy részét a leánykák már 8—10 éves korukban elég ügyességgel és sok jó akarattal képesek elvégezni. A jövendő háziasszony mutatkozik már itt bennök. Csak kevés biztatás kell hozzá, hogy a leányka az apró megszokás munkáit később kötelességének tartsa, mely kötelesség terét az édes anya időnként szélesebb körre bővíti ki.

Csak azt nem szabad mondanunk, hogy «rá ér még a gyermek, elég ideje van reá, ha kimarad az iskolából.» Pedig sajnos, ezzel rontják el a leány kedvét, akaratát. Még a tanév alatt is, de annál inkább a szünidőben forgolódjék a leány a háztartás dolgaiban, korán szokja meg, szeresse meg azt a munkát, melyre későbbi életében akár mint tényleges cselekvő, akár mint parancsoló félnek legnagyobb szüksége leend.

A nagyobb leányka hiában tanulja a konyha vegytanát, ház-

tartástant, egészségtant stb., ha mindig csak a könyvbe néz s az életbe soha sem pillant; hiában készíti a varrott, hímzett mintakendőt, ha édes anyja otthon nem ülteti egy-egy órára — ez nem árt egészségének! — a foltozni valók mellé. A háztartás munkái — reggel az ágyfelvetéstől, szobatakarítástól kezdve a konyhai teendőkig — nagyon egészséges testmozgással járó munkák s helyesen ellensúlyozzák az iskolában való ülést és szellemi munkát. Kisértsék csak meg az anyák ezt a régi arczszín frissítő divatot mint a régi világban, mikor még nem volt annyi sápkóros, blazirt leány!

Délután egy-egy órai pihenés jó könyv mellett, azután egy kis praktikus kézimunka és zene. Este felé végre játék, mulatság; igazi gondtalan gyermekmulatság mentől távolabb a felnőttek társaságától. Legyen a gyermek a játékban igazi gyermek, maradjon soká, nagyon soká az; míg elfogulatlanul néz a világba, addig mosolyog igazán, egész lelkéből. De minthogy nemcsak játékból és mosolyból áll az élet, szoktassuk azért munkára is, tudja, hogy vannak kötelességei most, lesznek a jövőben is. Legyen a kötelesség szava előtte szent, tanítsuk meg idejekorán arra, hogy a kötelességtudásnál kezdődik a jellemes ember.

A szünidő alatt egészen az édes anyáé a leány. Ilyenkor sokkal több az alkalom a kölcsönös érintkezésre, mint a tanév alatt. Az anya a legapróbb részletekig megismerheti leánya hajlamait, érzelmeit, gondolkozását, sőt tudását is, melyet az iskolában szerzett. Szeretetteljes jóakarattal és türelemmel kell ilyenkor figyelembe vennie a netáni gyengéket, hibákat, pótolni azon hézagogat, melyek a nyilvános nevelés folytán a nevelők legjobb akarata mellett is támadnak. Viszont az iskolai és intézeti nevelés által elhintett jó elveket az édes anya biztató, jóindulatú szava méginkább megerősíti a leányka lelkében.

Az anyának legszebb kötelessége emez örökös gondozás, javítás, útbaigazítás. Olyan ez, mint a virághintő tavasz munkája, mely munka aratásának áldása majd egyaránt fogja boldogítani az édes anyát és gyermekét.

A hol az otthon kézen fogva működik velünk, az iskolával; a hol helyes összeköttetés jő létre az intézeti és szünidei nevelés

között; a hol együttesen arra törekszünk, hogy a kötelességérzetet és a munka iránti tiszteletet megerősítsük a gyermek lelkében: ott mind a család, mind az iskola tökéletesebben megfejtheti a nőnevelés nagy és komoly feladatát; ott nem gondol majd a gyermek a tanév kezdetére, mint a munka idejére kelletlenül, s hiszem, ott örömteljes és majdan eredményében hasznos lesz a viszontlátás a jövő tanév kezdetén.

(Temesvár.) MÁRSITS ROZIN.

A KÖZÖNSÉGES TÖRTEK ISMERTETÉSE A FELSŐBB LÁNYISKOLA II-IK OSZTÁLYÁBAN.*

(Tanítási vázlat.)

Midőn nálunk is a tizedes-mérték lett közhasználatúvá, mozgalom támadt az iránt, hogy a közönséges törtek az iskolai tanítás köréből ezentúl kizárandók és csupán a sokkal czélszerűbb, könnyebb s a gyakorlatnak megfelelőbb tizedes törteket kell ismertetni. A mozgalom sikere nem volt teljes; mert a tapasztalat arra a meggyőződésre vezetett, hogy a közönséges törtek nem hagyhatók figyelmen kívül s tanításukat sem zárhatjuk ki az iskolából, sőt ellenkezőleg komolyan számba kell vennünk, még pedig nem csak azért mivel a közhasználatban, a közéletben továbbra is fenmaradtak, sőt némely szóbeli számításoknál előnyösebben alkalmazhatók mint a tizedes törtek; hanem jelentős pedagógiai okoknál fogva is.

De azok, a kik megtértek s elismerték, hogy a közönséges törteket is tanítanunk kell, csak odáig mentek az engedményben, hogy a közönséges törtek csupán másodsorban vagyis a tizedes törtek ismertetése után tárgyalandók. Félengedmény s nyomába félszeg eredmény. A felsőbb lányiskolai tanterv is a közönséges törtekkel való számolást a III., — a tizedes törtek ismeretkörébe vágó példákat pedig a II-ik osztály számtani anyagául tűzte ki.

Meggyőződésem azonban, hogy a tanulók a $\frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \frac{2}{3}, \frac{3}{4}$, stb.

* Felolvastatott a Mária Dorothea egyesület tanítónői szakosztályában. Közleményünk — hogy idevágó szakszerű kifejezést használjunk — csak *tört része* az *egész* felolvasásnak, melyet a szakosztály tetszéssel fogadott. A didaktikai és methodikai fejtegetéseket, melyek e tanítási vázlatot megelőzik és magyarázzák — mivel tisztán szóbeli előadásra voltak szánva s a vázlat kommentár nélkül is megállja helyét — elhagytuk. *Szerk.*

ilyenféle törteket könnyebben, hamarább fogják fel — hisz részint hallásból, részint gyakorlat útján ismerik is már — mint ezeket: $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{20}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{1}{100}$, (0·1, 0·3, 0·8, 0·01) stb. Véleményem szerint, okvetlenül szükséges, hogy a II-ik osztályban — még a tizedes törteket megelőzőleg, mintegy átmenetűl ez utóbbiakra — *az egész, a rész, a tört*-fogalmat, ezek egymáshoz való viszonyát és irásmódját a közönséges tört alapján nyújtsuk. Még pedig tapasztalatból mondhatom, hogy minél elemiesebb, egyszerűbb, s a legcsekélyebb számtani érzékkel biró gyermekeknek is könnyen megérthető módon ismertetjük meg e dolgokat, annál biztosabb alapot vetünk a melyre utóbb bátran épithetünk.

Többféle módszerrel tettem már kisérletet; de ez utóbbinak alkalmazásával értem el legtöbb sikert.

Tanítási vázlatommal talán legjobban sikerülni fog bemutatnom eljárásomat, melyet a t. szakosztály bölcs itélete alá bocsájtok.

*

A tanításhoz szükséges szemlélettő eszközök: alma, iv-papiros, körlap, fa-pálcza.

Ha a kezemben levő krétát magasról a földre ejtem, mi történik vele? — Ha tányért, poharat ejtek el ép úgy, azokkal is mi fog történni? — Mikre tört a kréta, a tányér, a pohár? — *Darabokra* vagy *részekre tört*. A vékony fapálczát két kezemmel erősen feszitem, hogy két végét közelebb hozzam egymáshoz; mi történik e pálczával? — Eltörtem. — Mikre törtem? — Ha kiflit, zsemlyét megakarok enni, mikre töröm? — Ha az almából vagy ebből az iv papirosból akarok egy-egy darabot, azokból is letörök? — Nem, *elvágom, elosztom*. — Ha egy-egy darab zsemlyét, kiflit, almát, papirost akarok csak, mit kell tennem? — *Le kell törnöm vagy vágnom ezt a darabot*. — Mikor török le zsemlyémből, kiflimből; mikor vágom darabokra az almát, a papirost? — Ha nem kell *az egész*. — Csupán mije kell az *egésznek?* — *Része*.

Ki tudná nékem előre megmondani, ha a kréta, a tányér, a pohár leesik, hány darabra törik? Hát ha azt mondom; ezt az almát két gyermek közt kell szétosztani; tudom-e akkor, hogy hány részre

vágjam, oszszam az almát? Ha hozzá teszem még, hogy egyik olyan nagy részt kapjon mint a másik, akkor még mit tudtam meg? — Milyen nagyságú részekre kell szétvágni? — Hogy ez ív papirosból kettőnek egyenlő darab jusson, mit kell vele tennem? *Szét kell vágnom.* — Hány részre? Kettőre. — Milyen nagyságú részeket kaptam? — Egyenlő nagyságú részeket. — Eloszthatok tehát egy almát, ív papirost egyenlő részékre? — Hát még mit oszthatnánk egyenlő részekre? — Ezt a pálczát nem? — Ezt a vonalat nem? Kört pohár vizet, 1 liter bort, 1 klgr. szalónczukrocskát nem oszthatok egyenlő részekre? 1 m. szalagomból nem ajándékozhatok el egyenlő darabokat? — Tehát mindezeket és sok más tárgyat *el lehet osztani részekre.* Még pedig, ha akarom, minő részekre is? — *Egyenlő részekre is.* — Hány gyermeknek adtam ez almából; ezen ív papirosból? — Kettőnek. — Hány részre volt az egész alma s az ív papiros osztva? — Mindegyik az alma s az ív papiros egy-egy részét kapta. Ha e részeket egyenlőkre vágtam hányad részét kapta az egésznek az egyik és másik gyermek, ki tudná megmondani? — *Ketted részét vagy felét.* — Ez a darab papiros az ívnek hányad része? — Fele? — Hát ez? — Szintén fele. — Minek a fele? — Egy ív papirosnak. — Mekkora ívnek mondjuk hát? — Félívnek. — Hány részre osztottam ezt az almát, ezt az ív papirost? — Négy részre. — Egy ilyen darab az egész alma, papiros, hányad részét tenné? — Hogyan nevezünk ilyen darab almát? Ilyen darab papirost? — *Negyedrész* almának, *negyedrész ív-papirosnak.* — Mekkora ív ez? Félív. Milyen darab alma ez? Fél darab; röviden fél alma. — Hány fél alma van egy egész almában? — Hány félív papiros van egy egész ívben? — Hány részre osztottam az almát, papirost, mikor feleket, s hányra mikor negyedrészeket kaptam?

Melyik gyermek kap többet, aki félalmát vagy negyedrész almát kap? Melyik rész nagyobb, a fél vagy negyedrész? — Mikor osztottam több részre az almát, papirost, ha felibe vagy ha négy részre vágtam? S mely részek a kisebbek? — Nem mindegy az hát, ha több vagy kevesebb részre osztok egy egészet? — Mi különbség van? — Hány részre törtem e pálczát? Háromra. — Milyenek a részek? — Hogy nevezhetünk egy részt? Hány harmadot kaptam

egy egészből? — Hány fél rész van egy egészben? Hány harmad? Hány negyed? — Ha ezt hallom: fél almát kaptam, negyed ív papirost kérek; egész almáról, egész ív papirosról beszélnek ekkor? — Mikről hát? — *Részekről.* — Ha tehát azt mondom fél, harmad, negyed, azok miket jelentenek? *Részeket.* — A fél-nél hány részre van osztva az egész? — A negyednél? — Negyedív papirosnál, mit osztottam négy részre? — Mi ez? — Vonal. — Elosztom. — Mikre osztom? — Hány részre? Minek a részei ezek? Ha azt mondom: fél pohár víz. Minek a felére gondolok? — Hogyan értem ezt: fél év? Negyedrész év? — Hát ezt: ötödrész forint? Minek az ötödrészére kell gondolni? Ötödrész méter? Vajjon ezek helyett külön-külön mit mondhatok?

Az almát négy egyenlő részre vágtam s egy részt a kezembe veszek; milyen rész alma van a kezemben? — Negyedrész. — Hány negyedrész? — *Egy negyedrész.* — Hát most? *Három negyedrész.* — Melyik több? — Ki tudná megmondani hányszor több? — Itt minő részeket vettem? — Negyedrészeket. — Hát itt? — Szintén negyedrészeket. — Hány részre osztottam fel itt az egészet? — Négyre. — Hány olyan negyedrészt vettem? — Hány részre osztottam ezt az ív papirost? Nyolczra. — Milyen részeket nyerek? — Hány olyant tartok kezemben? — Ötöt. — Mit tartok kezemben? — Öt-nyolczad ív papirost. — Jól vigyázzanak: Azt mondom *két-harmad év.* — Az évnek hányad részéről beszélek? — Harmadrészéről. — Hány harmadáról? — Azt mondom: fél forint: félív papiros; megmondtam én evvel, hogy a forintot, papirost hány részre kell osztani? — Hát ha azt mondom háromnegyed ív papiros; megneveztem-e azt, hogy hány részre kell az egész ív papirost osztanom? — Minek a kiejtésével? — A negyednek. — Hány olyan negyedről beszélek? — Ki tudná ezt röviden, egy szóval kimondani, ha egy egészet három részre osztok és két olyan részt veszek? — Ha ezt mondom: két ötödrész forint, hány részre osztom a forintot s hány ilyen ötödrészt veszek?

Ha ezt mondom: *két-ötödrész* forint: hány számot hallunk? — Melyik az a kettő? — *2, 5.* — Ötöd alatt mit is értek? Hogy az

egészet öt részre osztottam. — Hát a kettő alatt? — Azt, hogy e részekből kettőt kell vennem.

Azt mondom, háromnegyed méter; hány számot hallunk? — Mit értek e kifejezés alatt? — Hogy a negyedrészekből, hármat kell vennünk. — Egész métert értek *háromnegyed* méter alatt? — Ha úgy mondanám, *három-négy* méter, egész métereket értenék alatta? — Hogyan kell mondanom, ha azt akarom kifejezni, hogy a métert négy egyenlő részre osztottam s e részekből veszek egyet, kettőt, hármat? — Egy negyed, két negyed, három negyed méter. — Ha le is szeretném írni számokkal ezt, hogy *három-negyed*, hány számra volna szükségem? — Figyeljenek! ha azt akarom leírni, hogy egy egész négy részre osztatott és három ilyen részt veszek, akkor azt így írjuk le: $\frac{3}{4}$. Hogyan mondjuk ki ezt? — Három negyed. Hogyan írjuk le azt, hogy ha egész almát két részre osztottam és egy ilyen részről akarok beszélni? — Ha azt mondom, hogy 5 részre van osztva a forint és 2 ilyen rész vétessék belőle; hogyan írom le? stb. — Ugyebár számokat írtunk a táblára? — Hogyan keletkeztek ezek a számok s mit fejezünk ki velük? Az egészeket felosztottuk részekre s a számok a részeket fejezik ki. — Ha nem akarom az egész krétát, hanem csak egy részt belőle: akkor ezt a részt, vagy darabot le kell az egészből *törnöm*. Azokat a számokat, a melyek azt fejezik ki, hogy az egészet hány darabra azaz részre *törtem* vagy helyesebben *osztottam*: *törtszámoknak* mondjuk. — Hány számmal írjuk a törtszámokat? — *Kettővel*. — A két szám hogyan van elhelyezve? Egymás fölé. — Mit teszünk a két szám közé? — Egy vízszintes vonalat. — Ezt a vonalat *törtvonalnak* hívjuk. — A tört vonal fölött és alatt levő számnak külön-külön meg van a maga neve, hogy egymástól megkülönböztethessük őket.

Ha azt mondom $\frac{1}{2}$, megnevezem-e azt, hogy hány részre osztottam az egészet? — Melyik szám mutatja azt? Hová írtuk ezt a számot? — Mit nevez meg ez a szám? — (Hány félről beszélek?) Mivel ez a szám (a 2) *megnevezi* azt, hogy hány részre osztottam az egészet, *nevezőnek* mondjuk. — Miért hívjuk nevezőnek?

Tudom-e azt, hogy hány félről szólok? — Melyik szám fejezi azt ki? — Hol áll ez a szám?

Ebben a törtben: $\frac{3}{4}$ hány negyedrészig kell *számlálni?* A három tehát *megszámlálja*, hogy hány negyedrészről akarok szólani.— Ezért *számlálónak* nevezzük. — Hogy nevezzük? — Mit számlál meg? Hogy hány részről beszélek. — Hány számmal írjuk a törtszámot? — Hogyan nevezzük az egyik s hogyan a másikat? — Miért nevező? Mit nevez meg? — Mit számlál a számláló?

Ilyféle kérdések alkalmazása által a tanultakat ismétlem. A kellő begyakorlás a különféle példákon, a valódi-, ál- és vegyestört közti különbség ismertetése a következő leczkék anyagát képezné.

Egan Luiza.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Első közlemény.)

I. *Tanítónőképző intézetek.*

A tanítónőképző intézetek nem adnak ki rendesen értesítőket. Az egyik évenként beszámol velük, a másik nagyobb időközök szerint, a harmadik pedig épen mellőzi őket. Mindegyik álláspontot lehet védelmezni, csak azt az egyet nem, hogy a dologban a véletlen döntsön. Évek óta figyelemmel kisérjük a megjelent értesítőket, s tapasztalataink mindenek fölött kivánatosnak, sőt szükségesnek mutatják, hogy ez a gazdátlan ügy miniszteri rendelettel szabályoztassék. Ha van szükség ilyen értesítőkre, meg kell állapítani, hogy milyen időközökben adassanak ki, s hogy mit milyen terjedelemben és milyen irányban közöljenek.

A mi szerény nézetünk szerint olyan értesítőkre, a milyenek az eddigi sablonok szerint készültek, nincs szükség; a végzett tananyag közlése fölösleges, hiszen ott a miniszteri tanterv, a mely ugyanezt az anyagot magában foglalja; a statisztikai táblázatok tartalmáról is évről évre beszámolnak az országgyülés elé terjesztett miniszteri jelentések; a növendékek hosszú névlajstromának kinyomatása is kárba veszett munka — pedig az értesítők tartalmának négyötödrészét ezek a dolgok foglalják el . . . no meg az értekezések! Az értekezések közlésének barátai vagyunk ugyan, de azt még sem tartjuk megengedhetőnek, hogy akármit lehessen közölni. Az idei pozsonyi értesítőben pl. egy olyan értekezés foglal helyet («A háromszögtani külzeléki függvények integrálása.» Harmadik közlemény), a mely tárgyánál fogva épen nem illik bele; de még ez hagyján, ha az értekezés első része nem *ezelőtt tíz évvel a galgóczi polgári iskola, második része nem ezelőtt öt évvel a pozsonyi tanítónőképző értesítőjében jelent volna meg!*

Ha az értesítők időről-időre, pl. öt évenként közlik az intézet történetét, — képét adják az intézet belső életének, — megismertetik az ott követett tanítási mód és nevelői eljárás szellemét, irányelveit és részleteit, — számot adnak az intézet felszerelésének gyarapodásáról és hiányairól, — a statisztikai kimutatásokat pedig olyan magyarázatokkal kisérik, a melyek értelmet és értéket adnak a számoknak: akkor kétségtelenül hasznos és fontos tényezőivé válhatnak nem csupán közoktatásunk amaz ágának, a melyet szolgálnak, hanem egyáltalában fejlesztőleg fognak hatni mind pedagogiai képzettségünkre, mind az e dolgok iránt érdeklődő nagy közönség véleményére. Csakhogy az ilyen értesítők szerkesztésére idő, fáradság, tanulmány és pénz szükséges; adjuk meg a szükségeseket s a tanári testületek necsak kötelességöknek tartsák, hanem ambiciójuk méltó tárgyául tekintsék, hogy e kövekből egyesült erővel maradandó emléket állítsanak intézetüknek és közös munkásságuknak.

Más mérték alá esnek az alsóbb fokú iskolák értesítői, a melyeknek rendeltetésük is más s a melyek elé ép ezért nem is állhatunk ily nagy követelésekkel. De a mint felyóiratunk régebbi évfolyamaiban is többször rámutattunk, a polgári és felsőbb leányiskolai értesítők szerkesztői mégis kelleténél alacsonyabbra tűzik ki czéljukat s a megszokott sablon kényelme által elcsábítva könnyebben veszik munkájukat, mint a hogy megengedhető volna. A dicséretes kivételeket leszámítva — pedig ezeknek is elkelnének oly utasítások, a melyek magasabb szempontok szolgálatába fognák őket — a legnagyobb részökről valóban nem mondhatná meg az ember, hogy mi hasznukat vehetné s rájuk illik a mondás: «kárba veszett az olaj is meg a fáradság is!»

*

1. A pozsonyi m. kir. áll. tanítónőképző intézet tizennyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről. Közli Uhrl Józsa, igazgató. — A 43 oldalnyi értesítőből 15-öt foglal el a fentebb czím szerint is említett értekezés, ugyanannyit a tananyag közlése, 5-öt az isk. évről szóló jelentés a növendékekre vonatkozó statisztikai adatokkal együtt, a többi nehány lap a tanárok és növendékek létszámának kimutatására és a következő évet illető felvételi értesítésre esik. — A lehető legszükebbre vont évi jelentés a következőket foglalja magában. A *növendékek létszáma* volt: 104 (19+24+29+32; évközben ketten elmaradtak); ezek közül *vallásra* nézve volt: róm. kath. 80, ág. ev. 13, helvét 2, mózes vallású 9; *anyanyelvre* nézve: magyar ajkú 66, német 29, tót 7, olasz 2; *nyelvképességre* nézve: magyarúl beszélt 104, magyarúl-németűl 84, magyarúl-németűl-tótul 35, magyarúl-németűl-francziáúl 37, magyarúl-németűl- francziául és tótul 16 stb. *Bennlakó* növendék volt 66 (12+16+19+19); ezek közűl teljes ingyen tartásban részesűlt 17, ötven forintot fizetett 6, száz forintot 19, száznál többet 24. Ösztöndíjat és alapítványi segélyt élvezett 10 növendék együttvéve 990 frtnyi összegben. — Az intézet belső életéről s annak fejlődéséről csak annyit tudunk meg, hogy «a tanítás az egész tanév alatt rendesen folyt. A tanczélt a tanterv szerint minden osztályban elértük .... A növendékek erkölcsi magaviselete, szorgalma minden tekintetben megfelelő volt. A rendes tantárgyakon kívűl a házi iparmunka oktatásban is részt vettek valamennyien, valamint a franczia nyelvet, kettőnek kivételével mind tanúlta. Gyakorlati tanítást a III-ik osztály minden növendéke 2-szer, a IV. osztály minden növendéke 4-szer tartott. A főzésben, kerti munkálatokban s méhészetben gyakorlatot szereztek a növendékek». Ennyi az egész. Egy tanítónőképző intézet értesítőjétől joggal várhatnánk többet; különösen ha tekintetbe veszszük, hogy az elvégzett tananyag közlésében sem találunk semmi okulni valót, mivel alig egyéb az a tanterv lenyomatánál. — Az évi vizsgálatok — illetőleg az évi tanulás-osztályzatai így csoportosúlnak: kitűnő 21, jeles 47, jó 27, elégséges 3, elégtelen 3 (vizsgálatlan 1, évközben kimaradt 2). — *Az elemi tanítónői* képesítő vizsgálatra jelentkezett a IV. osztály valamennyi növendéke s azonfelül két jelölt, a ki magán úton készűlt, összesen 34-en; a vizsgálatot valamennyien megállották, még pedig *kitűnő* osztályzattal 13-an, *jeles* osztályzattal 15-en, *jó* osztályzattal 6-an. A házi iparmunka tanítónői képesítő vizsgálatot 27-en tették le. — Az intézet könyvtárának és egyéb felszereléseinek gyarapodásáról nincs tudósítás. — A tanári testület tagjai a hitoktató-

kon kívül: Uhrl Józsa, ig., Danninger József, Orbók Mór, Menich Antal, Könyöki József (óraadó), Zsigárdy Flóra, Jurány Berta, Buday Thekla, dr. Pávay Gábor főorvos, tanította az egészségtant. A gyakorló iskola tanítónője: Könyökiné-Laczkovics Ida.

Értekezés: A háromszögtani külzeléki függvények integrálása (III-ik közlemény); írta Orbók Mór.

2. **A szabadkai m. kir. áll. tanítónőképző intézet értesítője az 1884-től 1889-ig terjedő isk. évekről. Összeállította Hoffmann Amália igazgató.** — Az értesítő arról az öt évről szól, a mióta az intézetet Hoffman Amália igazgatja; az alkalom tehát kedvező volt arra, hogy a hosszabb időre terjedő munkásságról tartalmasabb és tanulságosabb jelentés készülhessen, mint a milyenre az évi értesítők szorítkoznak. Csalódtunk várakozásunkban; az öt év története nem foglal magában egyebet, mint ugyanazon egy sablon szerint való elősorolását annak, hogy évről-évre hány növendéket vettek fel, hányan s milyen eredménynyel tettek évi és képesítő vizsgálatokat, a tanári testületben milyen változások történtek, s ha volt rá alkalom, milyen iskolai ünnepeket tartottak. Lássuk a növendékekre vonatkozó adatokat.

A létszám volt: az 1884—85. évben 60 (17+18+14+11)
az 1885—86. évben 67 (28+12+13+14)
az 1886—87. évben 69 (21+23+11+14)
az 1887—88. évben 75 (23+21+21+10)

Képesítő vizsgálatokat tettek s tanítói oklevelet kaptak ugyanezen évek alatt 57-en (14+16+16+11). Részletesebb statisztikai adatokat az értesítő csupán a lefolyt 1888—89. iskolai évről közöl. *Ez évben a növendékek összes létszáma volt:* 84 (22+23+19+20; évközben kimaradt 7). A felvételt megszorító rendelet tehát nem okozott csökkenést a létszámban. *Vallás* szerint: r. kath. 51, mózes v. 14, gör. kel. 10, helvét v. 6, ág. ev. 3; — *anyanyelv* szerint: magyar 65, német 9, szerb 8, oláh 1, ruthén 1; — *illetőségük* szerint: helybeli 18, Bács megyéből 13, Csongrád megyéből 15, Pest megyéből 10, Békés megyéből 5, Torontál megyéből 6, Temes megyéből 5 stb. — *Bennlakó* növendék volt: 58 (8+17+16+17); ezek közül a köztartásért száz forintnál kevesebbet fizettek 11-en, százszázhatvan forintot 24-en, teljes tartásdíjat 9-en. Ösztöndíjat élveztek 3-an 710 frtnyi összegben. Az *évi osztályzat* szerint volt: *kitűnő* 5, *jeles* 22, *jó* 46, *elégséges* 4. — *A tanítónői* képesítő vizsgálatot 20-an tették le, még pedig 4 *kitűnő*, 5 *jeles* és 11 *jó* eredménynyel. *Házi iparmunka tanítónői* oklevelet nyertek 10-en. — *A könyvtárról és a tanszerekről* is közöl tudósítást az értesítő; de e tudósításból nem tünik ki az évi gyarapodás, sem az, hogy az átölelt ötéves cyklus alatt mennyit haladt az intézet. Nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül a könyvtárról szóló tudósítást, a mely valóban több gondot és figyelmet érdemelt volna; valamint sajnálkozásunkat kell kifejeznünk a miatt, hogy a tanári könyvtár ez öt év alatt a folyóiratokon, füzetes vállalatokon s nehány iskolai kézikönyvön kívül alig szaporodott két-három tudományos munkával s ezek sem paedagogiai tartalmúak. — Az értesítő legnagyobb részét itt is, mint a pozsonyi értesítőben a tantervnek és a növendékek névsorának stb. közlése foglalja el. — A *tanári testület tagjai* a hitoktatókon kívül: Hoffmann Amália, ig., Piller György, Rózsa

János, Horvát Fábián, Solymossy Lajos, Balajthy Ilona, özv. Barbaró Lénárdné, özv. Fábián Károlyné. A gyakorló iskola tanítónője Szántó Edéné szül. Hahn Róza.

II. *Felsőbb leányiskolák.*

1. **Értesítő a budapesti m. kir. állami felsőbb leányiskola 1888—89. iskolaévéről. Közli Berecz Antal, igazgató.** — Az 54 lapnyi értesítőben a lefolyt év történetéről szóló jelentés nem foglal el hét oldalt sem egészen. Tanügyi momentumot csak egyet emelhetünk ki belőle. Az első két osztály növendékei ugyanis május hóban M. Dietz Sándor tanár s az illető osztályok tanítónőinek vezetése alatt ki-kimentek az állat- és füvészkertbe; a VI-ik osztály ama növendékei pedig, a kik neveléstant is tanúltak, a gyakorlati tanítás meghallgatása végett a helybeli áll. polg. isk. tanítónőképezde gyakorló iskolájába látogattak el több ízben Odor Emilia tanítónő felügyelete alatt. Az iskolai könyvtár s a tanszerek gyarapodásáról nincs tudósítás. — A *növendékek létszáma* volt összesen tizenegy osztályban — az alsó öt osztály párhuzamos volt — 309 (20+20+29+29+29+29+33+30+27+27+36); a múlt évben is idejárt 226, évközben kimaradt 9. *Vallásra nézve* volt: r. kath. 138, mózes v. 119, ág. ev. 26, helvét 24, gör. kel. 1. unitárius 1; — *nyelvre nézve:* csak magyarúl beszélt 18, magyarúl-németűl 68, magyarúl-franciáúl 4, magyarúl-németűl-franciáúl 174, magyarúl-németűl-franciáúl-angolúl 36 stb.; — *születési hely* szerint: budapesti 239, vidéki 63, külföldi 7. — *A tanári testület tagjai:* Berecz Antal, ig., Bacherné-Goldzieher Ilona, Berecz Ede, Bernáthné-Stetina Róza, Bogya Irma, Bossányiné-Edwards Ellen, Buzogány Ágnes, dr. Mágócsi Dietz Sándor, Egan Luiza, Hornischek Henrik, Juhász Krisztina, dr. Károly Gy. Hugó, Odor Emilia, Odor Henrietta, Rayé Lajos, Révy Ferencz, Saláry Irma, özv. Sólyomné-Rosenberg Izabella, dr. Sonnenfeld Zsigmond, Torkos László. Dr. Balogh Tihamér tanította az egészségtant, Bokelberg Ernőné a tornát. — *Tandíj:* 100 frt; beirási díj: 5 frt. (Hányan voltak a tandíj fizetése alól fölmentve?)

Az értesítő közli *Révy Ferencz*, tanár szép *emlékbeszédét Trefort Ágostonról*, melyet az iskolai év megnyitó ünnepén tartott.

2. **A soproni m. kir. áll. felsőbb leányiskola nyolczadik értesítője az 1888—89. tanévről (XVIII. évfolyam). Közli Marusák Pál, id. igazgató.** — Az isk. év történetéből kiemeljük a következőket: a VI-ik osztály megnyitásával az iskola teljessé vált; de a VI-ik osztálynak csupán két növendéke volt s így az osztály némely tantárgyakban összevonatott az V-ikkel; — az elhunyt Jausz György helyére Marusák Pál, soproni ev. lyceumi tanár neveztetett ki igazgatóvá; — a kézimunka, rajz és szépirás tanításánál az I. és II. osztály növendékeit két-két csoportra osztották; — a növendékek számos kirándulást tettek tanáraik s tanítónőik vezetése alatt részint a Neuhof ültetvényeinek, részint egyes gyáraknak megtekintése végett; — iskolai ünnepeket tartottak Trefort Agoston és Jausz György emlékére; — a téli hónapokban tánczotanfolyamot rendeztek; — az intézet épületében jelentékeny javítások, felszerelések stb. történtek. — *A növendékek létszáma* volt hat osztályban 141 (39+41+32+20+7+2); a múlt évben is idejárt 95, évközben

kimaradt 11. — *Vallás* szerint volt: ág. ev. 55, r. kath. 47, mózes v. 38, helvét 1; — *anyanyelv* szerint: magyar 81, német 60; — *nyelvismeret* szerint: magyar 11, magyar-német 63, német-magyar 55, német 3, magyar-franczia 1, magyar-német-franczia 8; — *illetőségre* nézve: helybeli 101, sopronmegyei 21 stb.; — *tandíjmentes* volt 18, féltandíjat fizetett 3. — *A tanári testület tagjai:* Marusák Pál, ig., Bründl Ödön, Bründlné-Prohászka Ottilia, Gantz Zsófia, Józsa Menyhért, Melchár József, Reich Paula, Riesz József, Tschürtz Oktávia, az internátus igazgatónője, Wagner Jozefin; Altdörfer Keresztély tanította az éneket, dr. Strasser Gy. az egészségtant. — Közölve van a tanári és ifjusági könyvtár gyarapodásáról szóló kimutatás (paedagogiai munkát nem vettek egyet sem, a természettudományok köréből csak egyet); a tanszerek nincsenek említve. — Az intézettel egybekapcsolt internátusnak — mely tavaly nyílt meg 3 növendékkel — ez évben 13 növendéke volt; ezek közül magyar anyar anyanyelvű volt 12, német 1. — *Tandíj:* 20 frt, *beirási* díj: 5 frt, értesítőre, bizonyítványra stb. 2 frt. Az *internátus díja:* 300 frt; zongora tanításért — mely nem kötelező — 100 frt.

Az értesítő közli *Bründlné-Prohászka Ottilia* emlékbeszédét *Trefort Ágostonról;* és az igazgató értekezését — levél alakjában «gazdátlan levél» czímen — a felsőbb leányiskola két felsőbb osztályának feladatairól.

3. **Értesítő a beszterczebányai m. kir. áll. felsőbb leányiskola 1888—89. tanévéről (VI. évfolyam). Közli dr. Gerevich Emil, igazgató.** — A száznégy lapnyi értesítőből negyvennyolcz lapot dr. Gerevich Emil igazgató értekezésének folytatása (A felfelé menő láncztörtekről) foglal el; harminczkét lapot a f. l. iskolák tanterve és a használt kézi könyvek jegyzéke; a többi az internátus rövid ismertetése, a növendékek névsora, a statisztikai adatok és az év története; ez utóbbira esik aránylag legkevesebb tér. — Az év történetében fontos esemény volt, hogy a VI-ik osztály felállítása által az intézet teljessé vált; — 36 növendékkel több látogatta az iskolát, mint a múlt évben. A jelentés panaszkodik a miatt, hogy «számos szülő nagyon is elkésve kezdi meg gyermekénél a rendszeres tanítást ... Évről-évre tapasztaljuk ugyanis, hogy sokan 12—15 éves korukban hozzák először iskolánkba gyermekeiket, kiket legfeljebb az első vagy második osztályba lehet fölvenni. Ezek aztán már koruk miatt is, 1—2 évnél tovább nem igen maradnak az intézetben, s míg egy részről nehezen illeszkednek a felsőbb leányiskolai oktatás keretébe, másfelől bevégzetlen műveltséggel lépnek ki az életbe». — A növendékek hazafias érzületének fejlesztése és ápolása végett több iskolai ünnepélyt tartottak. — Az intézet eddig bérhelyiségekben volt elhelyezve, de megtörténtek az előkészületek állandó iskolaépület emeléséhez. Csáky Albin gróf, vall.- és közokt. miniszter késznek nyilatkozott az épület elkészíttetésére, ha a város megfelelő területet enged át e czélra. A városi képviselőtestület nemcsak e feltételt teljesítette, hanem lelkesen kinyilatkoztatta azt is, hogy a «legmesszebb menő áldozatot kész hozni ez ügyért». — A magyar nyelv tanulásában magukat kitüntető növendékek megjutalmazására alapított «Gönczy Pál-alap» ez évben is szépen gyarapodott. — Az iskolai könyvtár és szertárak gyarapodásáról csak annyit tudunk meg, hogy «fizikai tanszert 800 frt értékben szereztek be, s hogy az összes fölszerelési tárgyakra harmadfél ezer forintot költöttek».

— *A növendékek létszáma* volt hat osztályban *140* (33+37+39+23+11+7); a múlt évben is ide járt 78, évközben kimaradt 6. — *Vallás* szerint: r. kath. 49, ág. ev. 48, mózes v. 39, helvét 4: — *anyanyelv* szerint: magyar 69, német 65, tót 6; — *nyelvismeretök* szerint: csak magyarúl beszélt 20, magyarúl-németűl 23, magyarúl-tótul 13, magyarúl-németűl-tótul 71, magyarúl-németűl-francziául 13; — *illetőség* szerint: helybeli 76, zólyommegyei 20, nógrádmegyei 12 stb. — Az iskolával egybekötött internátusnak 26 növendéke volt. — *A tanári testület* tagjai: dr. Gerevich Emil, ig., báró Barkóczy-Dömök Antonia, az internátus igazgatónője, Guta-Oláh Mária, Guta József, Koronczy Imre, Károlyi Ilona, Serédy Ilona, Stauffer Emilia, Tompa Árpád, Vranyczány-Dobrinovicz Ella; — Fajth István tanította a rajzot, dr. Heinrich Ernő az egészségtant, Groó G. Lajos a tornát. — *Tandíj:* 30 frt, *beiratási* díj: 5 frt, értesítőre 2 frt. Az internátus díja: 300 frt, s e mellett zongora tanításért 30 frt.

Értekezés: «A felfelé menő lánczlörtekről», írta dr. Gerevich Emil (folytatás és folytatása következik).

4. **A trencséni m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről (XII. évfolyam). Közli Manyák Alajos, igazgató.** — A 70 lapra terjedő értesítőből 27-et az értekezés, 30-at a tanterv s a rendtartási szabályok foglalnak el; az év történetéről nincs külön jelentés. — A taneszközök szaporodásáról szóló rövid kimutatásból látjuk, hogy az intézet nyolcz folyóiratot járatott, s a könyvtár négy tudományos munkával szaporodott a term. tudományok köréből. A természetrajzi gyűjtemény számára *ajándékképen* szereztetett nehány darab ásvány! — A *növendékek létszáma* négy osztályban *68* (16+17+21+14); tavaly is idejárt 40, évközben elmaradt 3. — *Vallásra* nézve: mózes vallású 38, r. kath. 25, ág. ev. 5; — *nyelvre* nézve: magyar 7, magyar-német 48, magyar-tót 13. — *Tandíjmentes* volt 11, féltandíjat fizetett 18; — *illetőségre* nézve: helybeli 41, megyebeli 21 stb. — A felsőbb leányiskolával egybekötött négy osztályú elemi iskolának 18 növendéke volt. — Az internátusban 3 növendék vett részt. — A *tanári testület* tagjai: Manyák Alajos, ig., Hell Francziska, az internátus igazgatónője; Botka-Platthy Kamilla, Ényi László, Indali Sarolta, Kovács Stefánia, Szimányi Samu; dr. Benedek Ferencz, int. orvos tanította az egészségtant, Chladek Henrik, templomi karmester az éneket. (Az elemi iskola tanítónői: Czink Antónia és Ényi-Mauks Gabriella.) *Tandíj:* 20 frt, beirási díj: 5 frt, értesítőre és könyvtárra 2 frt. Az internátus díja: 200 forint.

Értekezés: «A Toldi-trilogia nőalakjai» Ényi Lászlótól.

5. **A m.-szigeti m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről (XII. évfolyam). Közli: Marikovszky Menyhért, igazgató.** — Az iskola ez évben lett négy osztályúvá. Az iskola belső életéből megtudjuk, hogy a növendékeknek volt «önművelődési körük» egyik tanítónő vezetése alatt; — a tanári könyvtárra 150 frtot, a szertárra 200 frtot költöttek; az iskolai takarékpénztárba mintegy ezer frtot tettek be a növendékek; — a szegényebb sorsú tanulók segélyezésére alapított «Trefort-Ágoston-alapból» (tőkéje 600 frt) két növendék részesült segélyben. Az intézet a lefolyt évet már új, állandó épületében fejezte be. — A *növendékek létszáma* négy osztályban: 87 (33+29+

12+13); tavaly is ide járt 46; évközben kimaradt 5. — *Vallás* szerint: r. kath. 26, helvét 24, mózes v. 23, gör. kath. 8, ág. ev. 6; — *nyelvismeret* szerint: csak magyarúl beszélt 54, magyarúl-németűl 24, magyarúl-románul 9; — *illetőség* szerint: helybeli 56, megyebeli 16 stb.; *tandíjmentes* volt 8, féltandíjat fizetett 15. (A felsőbb leányiskolával egybekapcsolt négyosztályú elemi iskolának 45 növendéke volt.) — Az internátusban 16 növendék vett részt. — A *tanári testület* tagjai: Marikovszky Menyhért, ig., Décsey Janka, az internátus igazgatónője, Günther Anna, Izák János, Miller Gyula, Guirsfeld Irén, Újházy Aladárné, Zagróczky Jolán; dr. Novák Károly, int. orvos tanította az egészségtant; özv. Depiny Irma, nevelőnő az internátusban. (Az elemi iskola tanítónői: Barthos Erzsébet és Dávid-Szilágyi Róza.) — *Tandíj:* 20 frt; beirási díj 5 frt, értesítőre stb. 2 frt. — Az internátus díja: 250 frt.

Értekezések: «Trefort Ágoston emlékezete» Marikovszky Menyhérttől és «Milyen feltételek mellett fogja legjobban teljesíteni a tanítónő nevelői feladatát a felsőbb leányiskolában?» Décsey Jankától.

6. A temesvári m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről (V. évfolyam). Közli: Valló Vilmos, igazgató. — Ez évben nyílt meg az V-ik osztály; — a növendékek számára a téli időben hatheti táncz-tanfolyamot rendeztek az iskola épületében; — a zene iránt nagyobb hajlammal és tehetséggel biró növendékekkel a rendes órákon kívül hetenként 1—2 órai együttes karének-gyakorlatokat tartott az énektanár: ezek az évi jelentés fontosabb mozzanatai. — Az értesítő közli a tanszerek és könyvtár leltárát az idei gyarapodásról; tanszerekre fordítottak 1156 frtot; a miniszteriumtól e czélra utalványozott 850 frtnyi összeggel alapját vették meg az iskolai könyvtárnak. A bevásárolt könyvek jegyzéke gondos megválogatásról tanuskodik. — A *növendékek létszáma* öt osztályban 125 (19+38+36+17+15); a múlt évben is idejárt 83; évközben elmaradt 7, meghalt 1. — *Vallás* szerint: mózes v. 65, r. kath. 42, gör. kath. 1, ág. ev. 2, helvét 5, gör. kel. (szerb) 6, gör. kel. (román) 3; — *anyanyelvük* szerint: magyar 56, német 61, szerb 5, román 3; — *illetőség* szerint: helybeli 93, megyebeli 7 stb; — *tandíjmentes* 18, féltandíjat fizetett 3. — Az internátusnak 31 növendéke volt. — A *tanári testület* tagjai: Valló Vilmos, ig., Mársits Rozin, az internátus igazgatónője, Benedekné-Indali Etelka, Indali Ilona, Kozma József, Ott Irma, Rauschmann Cecilia, dr. Vikol János, Telegdy Gyula, dr. Tauffer Jenő, int. orvos tanította az egészségtant. — *Tandíj:* 30 frt, beirási díj 5 frt; értesítőre stb. 2 frt. — Az *internátus díja*: 300 frt; zongora tanításért 50 frt.

Értekezés: «Leányaink a szünidőben» Mársits Rozintól.

7. A szegedi felsőbb leányiskola értesítője az 1888—89. tanévről. Közli: Krikkayné-Barbaro Emma, helyettes igazgató. — A 79 lapnyi értesítőből 64 lapot a f. l. isk. szervezet és tanterv meg a növendékek névjegyzéke foglal el; a 10 lapnyi évi jelentés kevés említésre méltót foglal magában s különösen sajnáljuk, hogy az intézet megalapításának, illetőleg átalakításának történetéhez semmi adatot sem nyújt. — A növendékek oly nagy számmal jelentkeztek fölvételre, hogy az első osztályt párhuzamossá kellett tenni; beiratkozott 318 tanuló, tehát 9-el több, mint a budapesti áll. f. leányiskolában, a mely eddig a legnépesebb felső lányiskola volt. — A tanszerekről s a könyvtárról csak

a következő — elég szomorúan hangzó — tudósítást találjuk: «az ifjúsági könyvtárra befolyt 20 kros illetményekből 33 mű 50 kötetben vásároltatott . . . a tanítói könyvtár csak ajándék útján szaporodott 17 művel 53 kötetben. A természetrajzi tár szaporodott 5 drbbal 10 frt értékben; ellenben a természettani, vegytani és rajzszertár ez évben nem szaporodott». — A *növendékek létszáma* hat osztályban (az első osztály párhuzamos) 318 (58+56+66+59+49+30); tavaly is az intézetbe járt 182, évközben kimaradt 37. — *Vallásra* nézve: r. kath. 170, mózes vallású 117, ág. ev. 12, gör. kel. 10, helvét 6, gör. kath. 3; — *anyanyelvre* nézve: magyar 287, német 22, szerb 5, román 4; — *illetőségre* nézve: helybeli 273, vidéki 45; — *tandíjmentes* volt 49. — A *tanári testület tagjai:* Krikkayné-Barnaro Emma, h. ig., Bauer Frigyes, Belle Ecrencz, Czímer Károly, Erőssyné-Szücs Julia, Fail Mártha, Füleki József, Nemecskayné-Fendt Malvin, Pillichné-Szendrői Ilona; dr. Bauer Simon és Okrutzkyné-Kutassy Emilia óraadók. — *Tandíj:* az I—IV. osztályban helybelieknek 6 frt, vidékieknek 8 frt; az V—VI. osztályban helybelieknek 20 frt, vidékieknek 30 frt (az V—VI. osztályban tandíj elengedés nincs). Ifj. könyvtárra: 20 kr.

8. **Értesítő a Kolozsvár városi áll. segélyzett felsőbb leányiskola 1888—89. iskolai évről. Kiadja az igazgatóság.** — Az iskola még mindig küzködött a szűk és czélszerűtlen iskolahelyiség alkalmatlanságaival, a mit növelt az is, hogy a tantermek még zsúfoltabbak voltak mint tavaly. A rajz- és munkaterembe pl. a két első osztály növendékeinek csak fele férhetett be és így egy-egy osztályt egy helyett két órán át kellett tanítani, s míg az egyik fél az egyik tantárgygyal volt elfoglalva, a másik felét mással kellett foglalkoztatni. Az ig. jelentés különösen Binder Laura tanítónő buzgóságát emeli ki e bajok leküzdése és enyhitése körül. «Az iskola — úgymond az ig. jelentés — mely nálunk a gyermeket befogadja, nem paragrafusok által szabályozott rideg négy falköz, hanem melegen érző szerető lélek, mely megragadja a gyermek lelkületét s mintegy arra kényszeríti, hogy jobb, nemesebb legyen. Nemcsak tanít, hanem főkép nevelni, jobbá tenni igyekszik.» — Az intézetben az igazgató felügyelete alatt tánczleczkék is tartattak. — Az önképzőkör szép sikerrel tanított. — Az iskola fölszerelésének gyarapodásáról nincs tudósítás. — A *növendékek létszáma* összesen *131* (59+42+19+11); évközben elmaradt 14. — *Vallásra* nézve: r. k. 68, ref. 42, izraelita 9, ágost. 5, unitárius 3, gör. kath. 2, gör. kel. 2. — *A tanári testület tagjai:* De Gerando Antonina, ig., Binder Laura, Butyka Vilma, Békésy Lila, dr. Széchy Károly, Bournáz János. — *Tandíj:* helybelieknek 20 frt, vidékieknek 30 frt; beirási díj 1 frt; ifj. könyvtárra 50 kr.

Értekezés: «A növényvilág és a költészet» Binder Laurától.

*

A lőcsei és pozsonyi felsőbb leányiskolák értesítője nem jutott hozzánk. Kérjük az illető iskolák tisztelt igazgatóit, sziveskedjenek kezünkre járni, hogy ismertetésünk ne maradjon hiányos.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Karacs Teréz levele 1845-ből. — Nőnevelésünk tiszteletre méltó, nagyérdemű veteránjától, Karacs Teréztől magától kaptuk e levelet, melyet akkor írt Pap János, miskolczi ref. liczeumi igazgatónak, mikor az ugyanott tervezett leánynevelő-intézetbe igazgatótanítónőnek meghívták. «Az én szegény 82-ik évét élő félkezemmel másoltam le újra e régiséget — így szól hozzánk intézett soraiban — s hozzá csatolom az elsárgult eredeti makulátát is, hogy az személyesen tanúskodjék arról, miszerint hajdan is küzdöttünk nőtársaink neveltetéséért.» E levél ép oly érdekes adalék nőnevelésünk történetéhez, a mily egyszerű szavú, de ékesen beszélő tanúja a derék nő lelkes buzgalmának és nemes jellemének. A levél Pap Jánoshoz és nejéhez volt intézve, a kik Karacs Terézznek jóbarátai voltak s a kik közűl a nő még most is él H.-M.-Vásárhelyen.

«Kedves barátim! Ha csak mint újdonságot hallám is, hogy a miskolczi leánynevelőintézet csakugyan létesül, örömmel tölté el keblemet; még magasztosabban hatott rám t. barátom leveléből olvasni azt, hogy újra engemet jelöl ki a közbizalom ezen intézetbeni munkálkodásra. Valamint most egy éve örömmel engedtem azon tudvalevő föltételekkel, úgy most is teljes bizalommal nyújtok kezet a fölhívó lelkes alapítóknak, s minden tehetségemmel igazi anyai gonddal hatni a reám bízandó növendékekre, szilárd határozatom. Hogy mennyi teljesülhet ezen elszánt rendületlen s legnagyobb kitűréssel munkálkodó egyéneknek is, bizonyosan nagyon határozzák a körülmények, azaz a növendékek különböző viszonyaik, mint igen helyesen tapasztalatból merítve tárgyalja barátom a közvizsgálati beszédében ezen dolgot. Szerénytelenség, enbizakodás vétkem soha nem leend. Jól tudom, hogy istennőket nincs hatalmamban formálni, de azt is hiszem, hogy tiszta törekvésnek lehetetlen valami sikerének nem lenni. Az emberi élet minden vágyaival rövid, az emberi erő magas lobbanása daczára is csak lánczolt rab, de ezen tudásnak nem szabad bennünket a tevéstől visszariasztani. Az egyén élete rövid, de évezredekre terjedő az emberiségé, azért nem szabad hanyagnak, kicsiny hitűnek lennünk. Mit rövidre szabott létszakunk enged, tökélytelenséggel küzdő szellemünk megbír, tennünk kell, ha csupán megkezdésig haladhatunk is törekvésünkben.

Ilyes eszmékkel lépendek pályámra, s úgy érzem, szerénytelen elbizakodás nem fog vakká, hanyaggá tenni. Mit én megkezdek, a jövő kor folytatni fogja!

Türelemre, rendületlen türelemre van szüksége a nevelőnek, de nem kevesebbre a bizalmaskodó szülőnek, mert azon szülő, ki csak a

közvizsgálatokból vágyik ítéletet hozni gyermekéről, s annak nevelőjéről, az magát csalja meg; az *szint*, nem *valót* keres. Neveltségünk próbája az élet lehet, hol sokszor a közvizsgálatokon tetszést aratottak nem tudnak botlás nélkül járni.

De félre e szomorú képekkel. Én igyekezni fogom (a mennyire lehet) növendékim törekvését oda irányozni, hogy ne közvizsgálati tetszelgés, hanem jövendő életkötelességbeni alkalmazkodás legyen létczéljuk.

Egy korábban írt levelemben érintém már, hogy gróf Teleky Blanka, egy igen tudományos úrhölgy, mondhatom baráti lekötelezettje vagyok, de a nállai lakásom csak újévben kezdem meg. Ezen jeles úrnő szándéka itt Pesten a főrendűek leányai számára magyaros jellegű nőneveldét nyitni, saját kormánya alatt, ezen intézetben akar engemet alkalmazni. Nála töltendő jövendőm a legkényelmesebb, fényesebb lett vala, mi csak képzelhető egy oly derék, ritka, lelkes, élvezetdús társalgású hölgynél, mint ő. És én, midőn barátom levelét vettem, egy rövid napi gondolkodás után már elhatároztam, hogy lemondva a kényelemről, a nyugalomról, a biztos szép jövedelemről, a pesti pompás életről, *elmegyek Miskolczra*, izzadásig küzdeni azon leánykák nevelése körül, kiknek talán több szükségük van rám, mint ezen derek grófnőnek.

Azonnal közlém a grófnővel határozatomat, megköszönvén nemes ajánlatait. Ő sajnálkozott nyilatkozatomon, de örült a nemzeties nevelőintézet keletkezésén és fölszólított, hogy legalább míg Pesten leszek, oszszak vele szállást.» stb.

*

A fővárosi tanítónők fizetésének kérdése maholnap a tengeri kigyók számát fogja szaporítani. Ismeretes dolog, hogy a főváros közoktatási bizottságában minduntalan felmerül s el is tűnik nyomtalanul. E bizottság tagjai közül nehányan makacsúl küzdenek a tanítónők fizetésének leszállítása mellett, mert igazságtalannak tartják, hogy egyenlő fizetésök legyen a férfitanítókéval. Az elmúlt iskolai évben is megtették indítványukat, de sikertelenül. Azonban alig csendesedtek le a hullámok itt, a tengeri kigyó újra felütötte fejét a budapesti tantestület junius 22-én tartott közgyűlésében. A férfitanítók «igazságtalannak és méltánytalannak» találják a mostani állapotot; de ők az orvosságot inkább abban keresnék, hogy a tanítónők fizetése maradjon a régiben, az ő fizetésöket pedig emeljék feljebb. *Soltész Kálmán* fővárosi tanító ugyanis azt indítványozta a közgyűlésen, hogy: «*állíttassék fel a férfitanítók részére egy új (negyedik) fizetési fokozat 1000 frt törzsfizetéssel és 300 frt lakáspénzzel*». Azonban a közgyűlés, noha általános helyeslléssel fogadta az indítványozó fejtegetéseit, melyekhez elvben hozzájárult, mégis abban állapodott meg, hogy az ügy még nem érett meg a végleges határozat hozatalra s a tantestület egyelőre még várakozó állást foglal el. A «*Népnevelő*» után közöljük Soltész K. indítványának megokolását:

«1. Sehol a világon — úgymond — nem egyenlő a nőtanítók fizetése a férfiakéval, csakis itt nálunk Budapesten. De nemcsak ez, hanem egyáltalában a nő sehol a világon és semmiféle állásban annyi fizetést, mint a férfi, nem húz Erre nézve a legegyszerűbb magyarázatot maga a természet alkotása adja meg, a mely ugyanis a nőt a gyöngébb nem-

hez tartozók közé osztotta. 2. A férfinak természeti és nemzetbeli kötelessége a családalkotás. Méltányos, igazságos-e most már az, hogy egy és ugyanazon fizetésből, míg a férfinak 5—6 személyből álló családot kell eltartania, addig a tanítónőnek csupán egyedül magamagáról kell gondoskodnia? Igaz ugyan, hogy a tanítónőnek is lehet eltartási gondja (anyja, testvére); de ez, míg egyrészt igen kevésnek jut osztályrészül, másrészt a tanítónői állomások nem e czélból létesíttettek, hanem, hogy a ki nem megy férjhez, hát legyen annak is módja, magamagáról gondoskodhatni. Ebből is látszik, hogy ezzel szemben nagyon gyönge az az állítás, mintha a nőtelen tanítónak is csak magamagáról kellene gondoskodnia. 3. A munkabeosztás, daczára abbeli fenhangú állításoknak, hogy: egyenlő munka mellett, egyenlő fizetés is legyen, bizony nem felel meg semmi tekintetben sem az egyenlőség elvének. Mert míg a férfitanítók a köteles heti 26 órát, csekély kivétellel, majd mind megtartják: addig a nőtanítók ezt nem tarthatják meg; nem lévén nekik ugyanis sem rajz, sem torna, de sőt még kézimunka tanítási kötelezettségük sem, a mennyiben ez utóbbi teendők ellátását az erre külön kinevezett, ú. n. kézimunkatanítónők teljesítik. 4. A munka elvégzése közt, ha úgy veszszük, egy kis különbséget fogunk találni. Nevezetesen: a férfiak e tekintetben is a főbb, a nehezebb oldalával birkóznak meg, miután a fiosztályok tanítása, fegyelmezése sokkal nehezebb, mint a leányosztályoké. E körülmény kitűnik még abból is, hogy míg a férfitanító, bármely osztályban, bármelyik nemet oktatva, mindenkor bátran megállja helyét, addig a nőtanító megfordítva nem, soha. Ezen állításunk még hatóságilag is megerősítésre talál, minekutána tudvalevő a főv. tanácsnak és az összes iskolaszékeknek azon határozata, a mely szerint rendeletileg, illetve végzésileg kimondatott, hogy: nőtanító a fiosztályok közül csakis az I. vagy II. osztályokban alkalmazható. S ha most mindezekhez hozzászámítjuk még a jelenlegi drága életet, a minden oldalról és minden irányban emelkedő mindenféle természetű s társadalmilag is úgyszólván megkövetelt kiadásokat, melyek elől nem zárkózhatunk el, s a melyeknek teljesítése kivált a nagyobb családdal megáldott tanítónak kötelességszerű szükséges folyománya: még legelfogúltabb s legmakacsabb ellenfeleinknek is okvetlenül be kell látniok igazságos kérelmünknek legalább méltányosságát, s azt, hogy ilynemű fellépéseinkkel senkit, legkevésbbé pedig nőkartársaink érdekét kisebbiteni nem volt és nem is állott szándékunkban.»

*

Fínomabb nevelés. E czím alatt közli az egri «*Népiskolai Tanügy*» ez évi 23. és 29-ik száma *Mayer Béla* v. püspök, érseki tanfelügyelő ama beszédét, melyet a kalocsai iskolanének nőnevelő-intézetének évzáró ünnepén tartott. A következőkben adjuk a figyelemre méltó szép beszéd velejét. Nevelési működésünknek — úgymond — oly tárgyáról szólok, mely boldogításunkra lényeges befolyást gyakorol s melyet az életben *külső műveltségnek*, vagy ha úgy tetszik, *finomabb nevelésnek* is szokás nevezni. Régi elvitázhatlan igazság, hogy: forma dat esse rei; az alak, a forma adja meg a dolognak mivoltát. S a dolognak ezen mivolta nem függ mindig az iskolában elsajátított ismeretek sokaságától, sőt gyakran magától az erénytől is független, önálló alakban jelentkezik. Nagyon tanult, még inkább sok igen erényes ember külsőleg még nagyon mű-

veletlen ember lehet; különben pedig a műveltségnek ezen neme oly módja a megjelenésnek, társalgásnak, mely kellemes külseje miatt általános tetszésnek örvend és épen azért az életben való boldogulásnak egyik leghatásosabb eszköze, míg hiánya a legtanultabbnak, a legerényesebbnek is hibául rovatik fel és a legjogosultabb törekvések meghiusulásának gyakran egyedüli okozója.

Tudhat valaki bármily sokat is, egész könyvtárnak tudományát hordhatja fejében: lehet példányképe az erénynek: és mégis azt kell tapasztalnia, hogy az ismeretek, melyeket oly nagy szorgalommal gyűjtött, nem örvendenek kelendőségnek; az erény, melyért sokat küzdött, még gúny tárgyává is tétetik. Az ilyenek sokat tudnak, de portékájukat nem tudják árúlni. Gyűlölik a hamis, a tekervényes utakat és ezt jól teszik; de hiba bennök, hogy az egyenes úton nem tudnak ildomosan járni; mind ennek oka, hogy minden tanúltságuk és erényességök mellett hiányzik nálok az, a mit fentebb hangoztattunk: az alak, a forma, a modor, melyet másként külső műveltségnek is nevezhetnénk. Igaz, hogy ez csak külsőség, de nem szabad felejteni, hogy ez a külsőség rendesen a belső szépségnek kellemes kifejezése, és habár helyeselni nem is lehet, hogy a látszatnak manap nagyobb fontosságot tulajdonítanak, mint a valóságnak, be kell látnunk, hogy a látszatnak is mindig van jogosúltsága, ha a valóságnak megfelel, és azért kötelességünk oda törekedni, hogy olyanok legyünk bensőnkben, a milyeneknek látszani szeretünk külsőnkben. A miért is, ha műveltségről szólok, megvallom, hogy az alatt mást nem érthetek, mint az észnek kellő felvilágosodását, a szívnek pedig azon erényekkel való ékességét, melyeket a keresztény vallás tanít. Ámde *a valódi műveltség nem elmélet, hanem gyakorlat, és éppen azért szükséges, hogy az alapjául szolgáló ismeretek és erények ne csak bensőnkben honoljanak, hanem külsőnkben is lehetőleg kellemes alakban és módon nyilvánúljanak*, főleg pedig a környezetünkkel való érintkezésben oly módon, hogy szavaink és cselekedeteink és egész magunktartása csakis azon szeretetnek és tiszteletnek ildomos és kellemes kifejezései legyenek, melyekkel embertársaink iránt különben is tartozunk és legfőbb foka a közéletben udvariasságnak neveztetik. A társas életben, melyre születtünk, nincs ennél kedvesebb és ajánlatosabb erény. Ez egész külsőnket úgy szabályozza, hogy tekintetünk, arczizmaink, állásunk, kedveskedéseink és cselekedeteink kétségtelen bizonyítékai legyenek lelkünk azon erényeinek, melyeknek bő forrását fakasztja a keresztény vallás, és az elvein alapuló gondos nevelés külső magunktartásának tetszetős és kellemes alakítását eszközli.

Ha a nevelésnek ez a része a köztapasztalat szerint nem is tartozik a legkönnyebb feladatok közé, a nőnemnél, a külsőségek iránt való nagyon élénk fogékonysága miatt, mégis jelentékenyen csekelyebb nehézségekkel jár, mint a másik nemnél . . . De a nevelésről is vannak eltérő, gyakran egymással ellenkező nézetek. Van, a ki azt is nevelésnek, sőt magasabb műveltségnek tartja, ha a női nemnél bizonyos *szabadabb, úgynevezett emancipált* formákra talál. Ámde a túlnyomó többség, — helyesebb izlésének elismeréseül legyen mondva, — az ilyen ideálokkal rokonszenvezni épen nem tud és az élet gyakorlati és komoly vonatkozásaiban az ilyen ideálok nem tartoznak azok közé, kik egy hamar boldogulni szoktak volna, még kevésbbé pedig képesek arra, hogy boldogítsanak is,

mert ennek elengedhetetlen föltételei a szerénység, szendeség, előzékenység, jámborság és háziasság, mind meg olyan tulajdonok, melyek mindenkinek díszére válnak, a női nemnek pedig oly szükséges erényeit képezik, melyek nélkül, bármily magas fokú műveltség mellett is, élethivatása egyik legszebb föladatának megfelelni képtelen. De ha a női nem műveltségének legszükségesebb és legszebb erényeit képezik a szendeség, szerénység, előzékenység, jámborság és háziasság: illik, hogy ezen erények fogalmával is tisztába jöjjünk. Mert korántsem szerénység, szendeség, ha valaki a szemét mindig a földre lesüti; a szerénység nyiltan tekint, mert mitsem rejteget; olyan a tekintete, mely bizalmat kelt és az érzelmek tisztaságára következtetni enged; nyílt szem az ártatlanság tükre, zárt szemek hamisságot, alattomosságot rejtegetnek és mi sem izetlenebb, mint az a folyton szemérmeskedő szembecsukás vagy forgatás.

A műveltség kötelességünkké teszi, hogy a társaságban senkit zavarba ne hozzunk. Ez ellen okvetetlenül vétenek azok, kiknek szemei mindenütt ott vannak, fürkésző tekintetöket körüljártatják, mindent látni óhajtanak, és elég balgák velünk megértetni, hogy figyelmüket semmi sem kerüli ki. A műveltségnek megvan a maga sajátos nyelve és beszéde is. Ez mindig lekötelező, soha sem mond olyasmit, mi másnak kellemetlenséget okozhatna; soha sem beszél önmagáról, hanem csak másokról, s másoknak is csak előnyeiről és erényeiről. De e tekintetben soha sem túlzó, nem hizeleg, hanem valót mond. Tartózkodik a gúnyolódástól, czélzatosságtól, városi és házi újdonságoktól, másoknak kedvezőtlen megitélésétől, az annyira elterjedt rágalmazástól, mely nem egynek becsületét mártogatja kávéjába és czukoréldelgéssel eláztatja. A valódi műveltség mindig előzékeny, szemeinkből is kiolvassa kívánságainkat és mielőtt még fölkérnők, már is teljesítette azokat. S ha ezt megtette, vele sohasem kérkedik, sőt ugy tette, hogy észre se vegyük azonnal; a feléje forduló elismerésnek pedig ügyes társalgása által legott más fordulatot ad. A valódi műveltség mit sem kerül annyira, mint a színeskedést, tettetést, nemes minden izében a nélkül, hogy gőgös volna; alázatos és szerény, minden hunyászkodás nélkül; hajlékony a nélkül, hogy testével mindig derékszögű épszöget képezne; tetszeni kiván, de nem minden áron; nyájas és szivélyes a nélkül, hogy száraz mosolyával szolgai lelket árulna el. Mindenkit tisztel, de a maga iránti tiszteletről sem feledkezik meg. A valódi műveltség soha sem kiván föltünni és ismereteivel nem dicsekszik; azokat mindig úgy tudja közölni, hogy soha sem látszik tanítani, még kevésbbé megalázni azt, ki vele ismeretek dolgában nem mérkőzhetik; beszél szivesen mások szórakoztatására, de hallgatni is tud, ha olyasmiről van szó, mihez nem ért; ismereteit nem meríti olyan olvasmányokból, minőkhöz hasonló beszédeket nem hallgathatna arczpirulás nélkül. Részt vesz tisztességes szórakozásokban is, de soha házi kötelmeinek elhanyagolásával; ruhája, ékszere nemcsak rangjához, hanem tárczájához is illő; szereti a díszt, de kerüli a fényüzést, mely családjának éheztetésével jár; megállja helyét az előkelő körökben is, de szivesebben tartózkodik otthon és a házi kör munkáit nem tartja méltóságán aluliaknak.

*

«**A nő oktatás Oroszországban**» czim alatt az «**Egyetértés**» julius 31-ki számának tárczája röviden ismerteti az orosz nő-

nevelő intézeteket és nyilvános iskolákat. Noha csak nagy vonásokban vázolt képet ad, érdemesnek s elég tanuságosnak tartjuk rá, hogy olvasóinknak is bemutassuk. II. Katalin czárnő alapította 1764-ben Péterváron az első nagyobb szabású nőnevelő intézetet, melybe 250 nemesi és 250 polgári származású leányt vettek föl. A lányok hat éves korukban léptek az intézetbe és 18 éves korukban váltak meg tőle. Az oktatás teljesen ingyenes volt. De a czárnő még evvel nem elégedett meg. Az intézet kötelékéből kilépő minden nemes leány 2000 rubelt, a polgár leány pedig 100 rubelt kapott kiházasítási ajándékúl. Az intézetbe felvett leányokat nem ugyanazon terv szerint nevelték. Mert mig a nemes származású növendékek finom ruhában jártak s megtanúltak mindent, a mi az előkelő, de felületes neveléshez szükséges, a polgári leányokat csak a főzésben varrásban és mosásban képezték ki. Szóval rideg és ártalmas kasztszellem uralkodott az iskolában. A czárnő azt sem engedte, hogy a növendékek a szüleikkel érintkezzenek.

Mária Feodorovna czárné, I. Pál felesége, átvette Katalin czárné örökét s tovább is fejlesztette. Péterváron, Moszkvában és a vidék több városaiban tanintézeteket alapított, melyeket jól kidolgozott tantervvel látott el. A szülőktől való merev elzárás lassan-lassan megszűnt, de a zárdai nevelés elve szilárdul megmaradt. A régi idők exkluziv jellegét is megtartották ez intézetek mind a mai napig. A szent Erzsébetről elnevezett nevelőintézetben pl. máig is csak öröklött nemességgel biró szülők leányait veszik fel; és a Sándor-intézetbe csakis katonatisztek leányai léphetnek, még pedig olyan katonatiszteké, a kik legalább is ezredesi ranggal birnak a hadseregben. Mária Feodorovna czárné hagyatékából ez idő szerint huszonhat nagy intézet tartatik fenn.

Csak Mária Alexandrovna, II. Sándor czár felesége kezdett oda hatni, hogy a műveltséget és tudományokat a polgári osztályok is megközelíthessék. Férje a jobbágyság bilincseit törte szét, ő a tudatlanságét. A császárné rendeletére a német felsőbb leányiskolák mintájára alapították meg az externátusokat.

Természetes, hogy a női oktatás e mélyreható reformját nem lehetett egészen életbe léptetni. Vakbuzgó szülők, a kiket a papok is befolyásóltak, sértésnek, sőt a vallás megszentségtelenítésének tekintették, hogy orthodox gyermekeik hitetlenek mellett üljenek az iskolában. Maguk a tanulóleányok is nagyban hozzájárultak fiatalos különczködéseikkel a leánygimnáziumok hitelének alábbszállításához. A a fiatal gimnazisták adták az emanczipáltat; kék szemüveget hordtak és kék sapkát viseltek rövidre kopasztott fejükön; elhagyták családjukat és önálló életmódot folytattak az ő külön egyesületeikben. És mert akkor divatban volt a nihilizmus, a leánygimnaziumok tanulói közül is sokat ott látunk a nihilisták soraiban. Azóta sok dolog megváltozott. A különczködés helyét komoly tudásvágy foglalta el és a leánydiákok oly okosokká lettek, a mennyire fiatal leányoktól csak várni lehet.

A pétervári és moszkvai pedagóiai intézetekben képezik ki a felsőbb női tanitó-osztályt. Az oktatás ez intézetekben nem ingyenes. Minden hallgató 60 rubel tandíjat fizet évenkint. A fölvételt az intézetekbe szigoru vizsgálat előzi meg. E vizsgálatok alól csak azok mentesek, a kik érettségi bizonyítványt hoztak magukkal valamelyik nyilványos gimnaziumból. Minden év végén osztályvizsgálatot tartanak; a ki nem állja meg,

még egy évig kénytelen hallgatni ugyanazon osztály tantárgyait. Azok a leányok, a kik nem járnak el rendesen az előadásokra, vagy nem készítik el feladataikat, a tanártestület által kizárhatók az intézetből. A legtöbb hallgató 17—20 éves és vagy állami tanintézetet vagy nyilvános gimnáziumot végzett. A padagógiai tanfolyam hallgatói magok tartoznak gondoskodni a saját fentartásukról. Vannak azonban olyanok is, a kik egyes vidékek közadakozásából tartják fenn magukat. A pedagógiai tanfolyamok látagatottsága oly óriási, hogy egy tanítónői állásra tízen vagy még többen is pályáznak.

A nyilvános gimnáziumok hét osztályból és egy előkészitő osztályból állanak. A gimnáziumokba csak az oly leányokat veszik fel, a kik a megkivántó népiskolai ismereteken kivül franczia és német nyelven kifogástalanul irnak és olvasnak. Egy-egy osztályba semmi esetre sem vesznek fel többet negyven hallgatónál. Ha negyvennél több a jelentkező, párhuzamos osztályokat állitanak föl. A tanterv ugyanolyan, mint a fiugimnáziumoké. Az orthodox leányokra kötelező a katekizmus és a görög orthodox egyház történetének hallgatása. A más vallásuak is részesülnek vallásos oktatásban: de többnyire az orthodox hittani előadásokon is jelen vannak. A tantárgyak közt első az orosz nyelv és irodalom, aztán a franczia és német nyelv, földrajz és történelem, számtan, mértan, az algebra egész a másodfoku egyenletekig, továbbá a természettan és természetrajz. pedagógia, azután meg a táncz, ének, rajz és kézimunkák. Az előadások reggel 9 órakor kezdődnek és délután fél 3-kor érnek véget. A leánygimnáziumok felvirágzásukat a középosztálynak köszönik, mely minden tőle telhetőt elkövet, hogy gyermekeit alapos kiművelésben részesíthesse.

A felsőbb körök sokáig tartották magukat távol, mert azt tartották, hogy az alacsonyabb sorsúakkal való érintkezés megárthatna gyermekeik erkölcsi érzékeinek. De nem volt igazuk. Az alsóbb osztályokban még fel lehet ismerni a születés különbözőségét, de már a felsőbbekben tökéletesen egyforma a leányok modora és viselkedése. Ez egyenlőséget külsőleg is kifejezi az a szerény és igénytelen egyenruha, melyet a leánydiákok kivétel nélkül viselnek. Az iskolai fegyelem szigoru, de a tanítók ritkán jutnak abba a kényszerhelyzetbe, hogy tanítványaikat megbüntessék. A szülők tartoznak gondoskodni, hogy a gyermekek ne járjanak kisérő nélkül az iskolába.

A jelenlegi uralkodó és családja kevesebb gondot fordít az iskolákra. De II. Sándor czár neje még érdeklődött irántuk s például az iskolai jutalmak kiosztásánál mindig személyesen jelen volt. A czárné emez érdeklődése kedvezően hatott a gimnáziumok fejlődésére. A jobb osztályok is erkölcsi kötelességüknek tartották gyermekeiket a czárné iskoláiba járatni s a tanítói kar tekintélye tetemesen emelkedett. A gondosan szerkesztett sajtó behatóan foglalkozik az iskolák és tanítók ügyével. Gondosan ápolják a család és az iskoka közti állandó érintkezést, nagy előnyére ama társadalmi osztályoknak, melyek hivatva vannak a szorgalmas és vállalkozó polgárság megalkotására.

Tudvalevő dolog, hogy az orosz nők egyetemeket is látogatnak. Az 1888—89. tanév téli felében csupán Svájczban 111 orosz nő járt az egyetemekbe. A zürichi egyetemnek 30, a berninek 47 s a genfinek 34 orosz női hallgatója volt. Párizsban is sok az orosz nő a ki az orvosi tan-

folyamokat végzi. Az állam nem is gördít otthon akadályokat a tanult nők útjába; azonban nem mondható el ugyanez a dicséret a hivatalnokokról is... Oroszország, a mely minden más dolgokban egy századdal elmaradt, a női oktatás terén — legalább egy bizonyos irányban — túlszárnyalta a legelőrehaladottabb államokat is».

*

Az Eötvös-alap által kiosztott segélyezések és ösztöndíjak. — Az Eötvös-alap osztóbizottsága, a kezelő- és gyüjtőbizottság ajánlatának némi módosításával, augusztus 20-án tartott gyülésében a következőképen osztotta ki az ez évi segélyösszegeket és ösztöndíjakat:

I. *Segélyösszegekért* folyamodtak összesen 45-en, a kik közül csak 18-an részesülhettek az alap jótéteményében. Névszerint *ötven-ötven* forintnyi segélyezést kaptak: 1. *Koma Antal*, monori nyug. r. k. tanító a Röck Szilárd alap jövedelméből; 2. *Vargha Mártonné*, volt fővárosi r. kath. tanító özvegye az Örley-alap jövedelméből; — 3. *Márkus Vilmos*, pomázi nyug. izr. tanító; — *Pálfy Károlyné*, volt tordai áll. polg. isk. unit. vall. özvegye; — 5. *Nagy Dánielné*, volt banai ref. tanító özvegye; — 6. *Farkas István*, volt csernátfalusi ref. el. tanító; — 7. *Csányi Gyuláné*, volt ujpesti r. kath. tanító özvegye; — 8. *Erdélyi Károlyné*, volt hédervári r. kath. tanító özvegye; — 9. *Marosi Sámuelné*, volt zilahi képezdei tanár özvegye; — 10. *Angeli Jánosné*, volt székesfehérvári r. kath. tanító özvegye; 11. *Háray Jánosné*, volt cseczvei tanító özvegye; 12. *Tárnok József*, monori ref. elagott tanító; — 13. *Friedrich Jánosné*, liptó-rózsahegyi r. kath. tanító özvegye; — 14. *Szentkereszty Péterné*, vág-vecsei r. kath. tanító özvegye és árvái; — 15. *Wieser Jánosné*, szoládi r. kath. tanító özvegye; — 16. *Kemény Ignáczné*, volt hegymagasi r. kath tanító özvegye; — 17. *Bereti Jánosné*, volt főv. r. kath. tanító özv. a Zirzen Janka alapból; — 18. *Szieghart Elek*, segesvári áll. isk. tanító.

II. *Ösztöndíjakért* folyamodtak összesen 37-en (7 az egyetemi; 30 az alsóbb rendű iskolák ösztöndíjaiért), a kik közül tízen részesültek a kért ösztöndíjban; még pedig név szerint a következők: a) *Egyetemi ösztöndijat kaptak:* 1. *Borbély Samu*, I. éves, unit. vall. kolozsvári orvostanhallgató, a zilahi tanítóképezde igazgatójának fia (100 frt); — 2. *Kondors Jenő*, budapesti II. éves joghallgató, nagy-kanizsai izr. tanító fia (50 frt); — 3. *Mayer József*, budapesti II. éves joghallgató, tápiósülyi r. kath. tanító fia (50 frt); — 4. *Stern Géza*, budapesti II. éves orvos-tanhallgató, az országos izr. tanítóképezde tanítójának fia (50 frt a Lederer Ábrahám-alapból). b) *Az akadémiák, tanitóképezdék. középiskolák és más hasonló foku intézetek tanulói közöl 50—50 frt:* 1. *Schiffer Antal*, a székesfehérvári gymn. VIII. oszt. tan., a bicskei r. kath. tanító fia; — 2. *Szabó Balázsné*, az orsz. kisdedóvó-képezde II. éves növendéke. Hajdu László n.-körösi tanító leánya; — 3. *Rosenthal Géza*, pápai ref. gymn. VIII. oszt. tan., pápai izr. tanító árvája; — 4. *Zih Sándor*, debreczeni I. éves ref. theologus, foktői tanító fia; — 5. *Vargha Jenő*, veszprémi főgymn. VI. oszt. tan., sümegi r. kath. tanító árvája; — 6. *Osváth Elemér*, marosvásárhelyi főgymn. VIII. oszt. tan., mező-madarasi ref. tanító fia.

Mellékesen megjegyezzük, hogy az Eötvös-alap 1889. január 26-ától folyó évi augusztus 16-ik évi járulékokban 731 frt 50 krt., adományokban 1237 frt 97 krt., költségekre 1 frtot összesen tehát 1968 frt 48 krt vett be; az Eötvös-alap tőkésített vagyona pedig 37,193 frt 34 kr.

IRODALOM.

MAGÁN-EGÉSZSÉGTAN (DIÄTETIKA). Vezérfonal felsőbb leányiskolák, polgári leányiskolák és tanítónőképzők számára. Irta dr. *Balogh Tihamér*, gyakorló orvos, a budapesti m. kir. állami felsőbb leányiskolánál az egészségtan tanára stb. Budapest, 1889. Méhner Vilmos kiadása. 10 ív. Ára 1 frt.

A kik ismerik az iskolai tanítás mozzanatait, s a különböző szellemi képességekkel bíró gyermekek tömeges oktatásának nehézségeit, igen jól tudják, milyen nagy fontosságú az iskolai oktatás sikerére nézve egy jó tankönyv, mely a tantervhez és a növendékek felfogásához alkalmazkodva, nyomon kiséri a tanár magyarázatait s biztoz támaszúl szolgál a növendékek ingatag emlékezetének. Egyetlen egy tárgyra nézve sem oly fontos azonban mai iskolai viszonyaink között a tanterv értelmében készült jó tankönyv, mint az egészségtan tanítására nézve, mivel, a tárgy újszerűségénél fogva, leányiskoláinknál még eddig kevés a kellőképen tájékozott egészségtan-tanár. Vagy orvosok tanítják e tárgyat a szükségesnél kevesebb pedagógiai ismerettel, vagy nem orvosok, a szükségesnél kevesebb szaktudománynyal. Tisztelet a kivételeknek, de épen a fentebbi okok miatt éreztük főképen nagy hiányát egy iskolák és főkép *leányiskolák* számára írt kézikönyvnek. «A magyar nyelven eddig megjelent munkák minden jelességük mellett sem felelnek meg teljesen a czélnak, a mennyiben a szűkre fogott diätetikai rész mellett, kelleténél jobban terjeszkednek ki, a nők hatásköréhez teljességgel nem tartozó közegészségügyre, s egyes czikkelyeik vagy helyeik miatt különben sem valók fiatal, felserdült leányok kezébe.»

Ezen hiányokon kíván segíteni a kezeink között levő *magán-egészségtan*, mely a közegészségügy lehető mellőzésével csupán azt tárgyalja, mit a hygienéből a *nőnek* tudnia hasznos és szükséges. Csak örülnünk lehet, hogy egy ilyen egészségtan megírására, egy ilyen nehéz feladat megoldására *dr. Balogh Tihamér* úr vállalkozott, ki ép oly jeles orvos, mint a mily tapintatos és jeles tanára az egészségtannak már évek óta egyik legelsőrendű leányiskolánkban. Még jobban örülhetünk annak, hogy e nehéz feladat megoldása szerzőnek oly kitünően sikerült. Végig olvastuk a könyvecskét, s nem találtunk sehol egy fölösleges, meggondolatlanul odavetett, pongyola mondatra; de megtaláltuk benne gondos összeállításban világos, szabatos szép magyarsággal írva mindazt,

«mit az egészségtanból a nőnek tudnia hasznos és szükséges.» Nem csak a növendék emlékezetének biztos támasza ez, de a tanár előadásainak is kiváló pedagógiai tapintattal egybeállított vezérfonala. Nem sok, nem is kevés, megkíméli a tanárt a tapogatózástól, de feladatává teszi, hogy az egyes szervekről szóló részeket képekkel illusztrálja s tárgyát élvezetessé, érdekessé tegye. Megvalljuk, mi szivesen láttunk volna a szöveg közt is egy-két magyarázó képet, mert a tanár magyarázása közben bemutatott képek csak rövid ideig maradnak a növendékek szeme előtt és csak úgy véződhetnek igazán emlékezetükbe, ha kézikönyvük ábrái az ismétléseknél e részben segítségükre vannak. Ez az érintett hiány, melyen a kiadó egy következő kiadás alkalmával könnyen segíthet, nem von le a kitünő kis könyv használhatóságából semmit; el is fog az terjedni leányiskoláinkban nem csupán azért, mert versenytárs nélkül van, de azért is, mert az elterjedést teljesen megérdemli. Mi részünkről épen a leánynevelés érdekében kívánjuk a könyvnek minél nagyobb mértékben való elterjedését, minden leányiskolában való használatát.

S. J.

*

A HORGOLÁS ÉS KÖTÉS TÖMEGES TANÍTÁSÁNAK VEZÉRKÖNYVE ÜTEM ÉS VEZÉRSZÓ SZERINT. Az elemi leányiskolák számára, a budapesti várbeli elemi leányiskola tantestületének megbizásából szerkeszté: *Krünner Anna*, főv. oszt. és munkatanitónő. Az irói és kiadási jog teljes fentartásával. Bolti ára 90 krajczár.

E czímet viseli egy 84 lapra terjedő füzet, melynek első szembetünő tulajdonsága, hogy nagyon drága; drága még abban az esetben is, ha az ára — mint ezt szerző egy a könyvben talált papirszeletre feljegyezte — tömeges megrendelésnél a m. kir. egyetemi nyomdából megrendelve csupán 60 krt tesz. A füzetnek eme drágasága nagyban fogja a füzet elterjedését gátolni; pedig kétségen kívül megérdemli, hogy a kötés tanításával foglalkozó tanitónők benne lapozgassanak. Az ütem szerint való kötés-tanításmód, mely Németországban nagyon általános, nem oly ismeretlen ugyan hazánk tanitónői között sem, mint azt szerző gondolni látszik, mert hisz e mód évek óta és évről-évre van a tanítónőképezdei növendékek figyelmébe ajánlva; de szerző érdeme, hogy e módot külön önálló füzetben ismerteti s a gyakorlati tanítási eljárásra példát mutat.* A füzetke német minták után, kellő tárgyismerettel van írva. Nem is találunk benne más kifogásolni valót, mint nehány igen is németes kifejezést (pl. *felhajt*, *ráhajt* helyett; *fordított szem*, *czifra*

* Folyóiratunk egyik régibb évfolyamában magunk is közöltünk hasonló tanítási eljárást. *Szerk.*

szem helyett stb.), meg azt, hogy nagyon is sok szabályt ad a tanítvány szájába, kinek a feladata e fokon még inkább a gyakorlat, mint az elmélet. Egyébiránt így is a mint van, igen ajánlható kis munka, és érdemes rá, hogy a munkatanítónők megismerkedjenek vele, ha útmutatásait nem követik is betű szerint. — *a.*

*

LÁNYOK NAPTÁRA. Zsebkönyv Magyarország leánynövendékei számára az 1889–90. iskolai évre. (Harmadik évfolyam). Pozsony-Budapest. Stampfel Károly. Ára *50 kr.*

JEGYZÉK-NAPTÁR TANÍTÓNŐK SZÁMÁRA az 1889—90. iskolai évre. (Második évfolyam.) Megjelent u. o. Ára *60 kr.*

Nem vagyunk az efféle iskolai «jegyzék-naptárak» és «zsebkönyvek» barátai, — legalább mostani, megszokott szerkesztésükben nem, — mivel ama kevés használható, vagy még kevesebb szükséges anyagért és tiszta papirosért, a mit adnak, tömérdek felesleges lim-lomot és reklámdolgot is foglalnak magukban, a mi nélkül tanító és növendék egyaránt ellehet. Azt azonban mindamellett készségesen elismerjük, hogy Stampfel e kiadásainak nyomdai kiállítása igen csinos és tetszetős. Sajnáljuk, hogy a szerkesztő nem nevezi meg magát s így az irodalmi tartalomért is csupán a kiadót kell felelőssé tennünk, mert a naptári részen s más ily naptári tudnivalókon kívül egy-egy czikkecske is előfordul bennök.

A lányok naptára pl. ismerteti a lánynevelési iskolákat, azok felvételi módozatait, tantervét, vizsgálati szabályzatát, még pedig röviden, felszinesen és helylyel-közzel hibásan is. Azután két czikkecskét közöl, melyek közül az egyik (*«A fehér himzésről»*, közli *Bobok Karola*) semmivel sem mond többet, mint a mit a növendék amúgy is megtud tanítónőjétől; a másik azonban («Töredékek egy serdülő leányka naplójából« *Wollmann Emmától)* kedves és szépen írt apróság, a mely ösztönzésül s egyszersmind mintául is szolgálhat a növendéklánykáknak hasonló naplók vezetésére. A könyv legnagyobb részét különben a meglehetősen telenyomtatott *«napló»* foglalja el, a melyben az év minden napjára egy-egy többé-kevésbbé híres ember születésének vagy halálának dátuma van bejegyezve. Hogy micsoda praktikus haszna, vagy pedagógiai czélja van az efféle minden kritika nélkül, a legszembeötlőbb erőszakolással egybeállított «napló»-nak: nem birjuk felfogni s nem ártana, ha a szerkesztők egyszer ssámot is adnának róla, hogy miért teszik. Jó magamnak az a véleményem, hogy a növendék több hasznát látná, ha e *«napló»* helyett tiszta lapokat kapna; csakhogy tiszta papirost árulni — könyvben — természetesen nem irodalmi dolog. A «napló» első lapján — megemlítem ezt is — mottók vannak közölve — ép oly megválogatással, mint a «napló» dátumai; a hat közül pl. három latin nyelven szól a mi növen-

dék leánykánkhoz s a szerkesztő még csak tolmácsul sem kinálkozik, hanem hagyja, hogy a szegény kis olvasó törje rajtuk a fejét — a míg valaki meg nem fejti neki a hét lakattal lezárt rejtvényt.

A «tanítónők jegyzék-naptára» a hivatalos naptári részen kívül — «*Mult, jelen és jövő*» czímen elmélkedést közöl a tanítónők hivatásáról melynek szerzője túlzott elméskedéssel (ez van a czikk alá írva): «*Élettapasztalat*»; ezután egy nevelési irányczikk következik — szerzője: *Apor* — «*A gyűjtésről és a gyűjteményekről mint nemzeti nevelésünk eszközeiről*». Nem biráljuk ez értekezéseket; hagyján, legalább tárgyuknál fogva ide tartoznak. Azt azonban nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a szerkesztő húsz sűrűn nyomatott lapon közli a «postára és távirdára vonatkozó szabályzat» kivonatát, mintha valóságos «postai és távirdai» kurzust akarna nyitni a tanítónők számára! Leghasznosabb közleménye a zsebkönyvnek az engedélyezett tankönyvek jegyzéke; legkifogástalanabbak a könyv kétharmadát kitevő meglineázott és meg nem lineázott tiszta lapok.

A növendékleányok kezébe egyáltalában feleslegesek az efféle naptárak, melyeknek nem a szükség, csupán az üzleti leleményesség adott lételt; a tanítónők közül azonban azoknak, a kik kedvelik az ilyen bővített kiadásu «*Notiz-buch*»-okat, csinos kiállításánál fogva, no meg azért is, mert sok benne az üres papiros, ajánljuk e zsebnaptárat. —*n.*

*

Felhivás előfizetésre. A győrvidéki tanítóegylet elhatározta, hogy a tagjai által benyujtott és nagyrészt pályadíjjal jutalmazott gyakorlati leczkékeket egybegyűjtve: «GYAKORLATI LECZKÉK» czíme alatt kiadja, s e munkára előfizetést hirdet.

Az egész munka *két füzetben két-két havi időközzel* fog megjelenni. Az első füzet legkésőbb *f. évi november hó 15-ig küldetik szét.* Egy-egy füzet *96* oldalra terjed, melynek ára *40 kr.* (A füzetek külön-külön is kaphatók.) Az *előfizetési pénzek f. évi október 15-ig Veninger Ernő tanítóképezdei igazgatóhoz (Győr) küldendők.* Az első füzet a következő gyakorlati leczkéket foglalja magában: 1. A család, község és lakosai kor és foglalkozás szerint (II. osztályban). 2. A tő- vagy szűkmondat és a bővítő részek ismertetése (III. oszt.). 3. A gőz, pára, köd, felhő, eső, harmat, dér, hó és jégeső (II. oszt.). 4. A hang (V. és VI. oszt.). 5. A számtanítás kezdete 1—10-ig terjedő számkörben. 6. Győrmegye ismertetése (III. oszt.). 7. Törtek tanítása. 8. Nehány olvasmány-kezelés. 9. Gyakorlati leczkék a faiskolában. 10. A mérges növényekről.

*

A szerkesztőséghez beküldettek:

Közönséges számtan. Polg. leányiskolák használatára. Készítette *dr. Lutter Nándor.* Budapest, Franklin-Társulat. 1889. (8°, 232 l.) Ára: *1 frt 20 kr.*

Göthe: Hermann und Dorothea. Magyarázta *Weber Rudolf.* Második kiadás (Jeles Irók Iskolai Tára XIV. f.). Budapest, Franklin-T. 1880. (8°, 85 l.) Ára: *30 kr.*

Humanizmus az iskolai nevelesben. Irta: *Ember János.* Ungvár, 1889. (8°, 94 l.) Ára: *50 kr.* (Megrendelhető szerzőnél vagy Lévay Mór könyvkereskedésében Ungváron.)

Szépírási minták az elemi iskolák IV., V. és VI. osztálya, továbbá alsófokú ipar- és kereskedelmi iskolák számára, magyarázatokkal ellátva, Módszertanilag rendezte *Vajda Pál*, főv. polg. isk. tanár. Kiadják: Dr. Gööz József és Vajda Pál; bizományban kapható Lampel R. (Wodianer F.) könyvkereskedésében. Egyes füzet (magyar írás 20 mintalap) *ára 15 kr.*; kettős füzet (magyar-német irás 30 mintalap) *ára 20 kr.*

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA EGYESÜLET» VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Tizenhetedik közlemény.)*

Főgyűjtő Dóczy Gedeon, a debreczeni református leányiskola igazgatója.

A *7863.* sz. íven. Gyűjtő: Bechert Ilka 20 kr. Áron Miksa 20 kr. Fürst Ödön 20 kr. Fürst Mátyás 20 kr. Weinberger Lajosné 20 kr. *Összesen 80 kr.*

A *7864.* sz. íven. Czégély Gizella 20 kr. *Összesen 20 kr.*

A *7865.* sz. íven. Dusóczky Viola 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7866.* sz. íven. Bernáth Irma 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7867.* sz. íven. Bulster Margit 20 kr. B. A. 20 kr. B. J. 20 kr. ifj. B. A. 20 kr. B. S. 20 kr. *Összesen 1 frt*

A *7868.* sz. ívén. Elek Erzsi 20 kr. *Összesen 20 kr.*

A *7869.* sz. íven. Szathmáry Erzsi 30 kr. *Összesen 30 kr.*

A *7870.* sz. íven. Grünwald Teréz 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7872.* sz. íven. Gyűjtő: Molnár Mariska. Molnár Mariska 30 kr. Egy valaki 10 kr. Koós Kálmán 20 kr. N. N. 10 kr. J. W. 10 kr. *Összesen 80 kr.*

A *7871.* sz. íven. Zádor Irénke 10 kr. Zádor Ervin 10 kr. Zádor Vilma 10 kr. *Összesen 30 kr.*

A *7873.* sz. íven. Dóczy Ilona 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7874.* sz. íven. Sárváry Adél 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7875.* sz. íven. Komlóssy Etelka 20 kr. *Összesen 20 kr.*

A *7876.* sz. íven. Szathmáry Juliska 50 kr. Szathmáry Mihályné 50 kr. *Összesen 1 frt.*

A *7877.* sz. íven. Szeöke Margit 40 kr. *Összesen 40 kr.*

A *7880.* sz. íven. Gyűjtő: Kovács Laura. Dr. Kovács Sándorné 10 kr. Kovács Laura 10 kr. Kovács Hedvig 10 kr. Kovács Ilonka 10 kr. Kovács Loránd 10 kr. *Összesen 50 kr.*

A *7881.* sz. íven. Gyűjtő: Kovács Szeréna. Kovács Szeréna 10 kr. Reke Ilona 10 kr. Szentgyörgyi 10 kr. Dömsödy Imre 10 kr. Zselly Imre

* A megelőző közleményeket l. az 1887. évf. VI—VII. f. 323—28., VIII. f. 386—94., IX. f. 449—57., X. f. 498—520., az 1888. évf. I—II. f. 65—80., III. f. 148—60., IV. f. 214—28., V. f. 273—84., VI. f. 339—64., VII. f. 414—424., VIII. f. 474—483., IX—X. f. 530—560. és az 1889. évf. I—II. f. 66—80., III. f. 132—44., IV. f. 193—204 és V. f. 257—68. és VI. f. 308—20. lapjain. *Szerk.*

10 kr. Csájkos Géza 10 kr. Kálmán Sándor 10 kr. Szathmáry 10 kr. Sipos 10 kr. Szathmáry Károly 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *7882.* sz. íven. Kondor Emma 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7883.* sz. íven, Gyüjtő: Szabó Ilona. N. N. 50 kr. Szabó Kálmán 1 frt. Rössler Rikárdné 50 kr. Szabó Ilona 30 kr. Vecsey Zoltánné 1 frt. Kardos Lászlóné 50 kr. Zádor Lajosné 30 kr. N. N. 50 kr. Szabó Irén 30 kr. N. N. 30 kr. Szabó Sándor 1 frt. Szabó Miklósné 50 kr. Lápossy Ferenczné 1 frt. Szabó Kálmán 1 frt. *Összesen 8 frt 70 kr.*

A *7884.* sz. íven. Gyüjtő: Szüts Viola. Szüts Viola 30 kr. Doszpoly János 1 frt. Sz. S. 20 kr. Ruffiny Aranka 20 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

A *7885.* sz. íven. Jakobovics Etel 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *7886.* sz. íven. Gyüjtő: Liedermann Ilona. Löblovits Piroska 20 kr. Löblovits Riza 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Kondor Emma 10 kr. Liedermann Ilona 40 kr. N. N. 10 kr. Kéki Erzsébet 10 kr. Katz Frida 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *7888.* sz. íven. Gyüjtő: Raics Erzsébet. Raics Erzsi 30 kr. Raics Terézia 10 kr. Raics Pali 10 kr. Raics Lajos 10 kr. Raics László 10 kr. *Összesen 75 kr.*

A *7889.* sz. íven. Miklóssy Mariska 30 kr. *Összesen 30 kr.*

A *7890.* sz. íven. Gyüjtő: Kohn Regina. Kohn Lajos 20 kr. Kohn Mór 20 kr. Kohn Mórné 25 kr. Kohn Ida 15 kr. Kohn Regina 20 kr. Hochfelder J. 50 kr. N. N. 20 kr. Márk M. 20 kr. Nánássy Lajos 20 kr. Tóby Riza 50 kr. Ruffiny Aranka 40 kr. Dusóczky Róza 20 kr. Schneller H. 20 kr. Róth Lipót 50 kr. Kun Mari 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. Lövy Hanni 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 5 frt.*

A *7891.* sz. íven. Gyüjtő: Ujváry Ilona. Csapó Krisztina 10 kr. Csapó Etel 10 kr. N. N. 10 kr. Kovácsy Adolf 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Ujváry Béla 10 kr. Ujváry Ilona 10 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

A *7892.* sz. íven. Kassay Margit 1 frt. *Összesen 1 frt.*

Dóczy Gedeon igazgató úr gyüjtésének *főösszege 27 frt 95 kr.*

A *3159.* sz. íven. Gyüjtő: Kimnach Riza. Carlo 45 kr. Dr. Kunz Jenő 10 kr. Hanusz Béla 10 kr. Bányász István 10 kr. Wagner Frigyes 10 kr. V. A. 10 kr. Barin Gyula 10 kr. Tomis János 10 kr. Mayrhofer Ferencz 15 kr. Geiszlinger József 10 kr. Farkas Károly 30 kr. Vilbich János 10 kr. Viktor 20 kr. Győző 10 kr. Gerőfy Iván 10 kr. Obedönczei József 30 kr. Luzsenszky 20 kr. Doby József 20 kr. Jeszenszky 10 kr. Hod M. 10 kr. Travnyik Zoltán 10 kr. Vida János 10 kr. Burger 10 kr. Sebök Gyula 10 kr. Lakatos 30 kr. Nemes B. 10 kr. Sz. 10 kr. N. N. 10 kr. Perlmann János 10 kr. Pintér Ferencz 10 kr. Du Prix Hugó 10 kr. B. L. 10 kr. N. N. 10 kr. Vajda József 20 kr. Ifj. Barabás Péter 10 kr. Pecher Frigyes 10 kr. Türk József 10 kr. Falvainé 10 kr. Havas Mihály 10 kr. Gromon Emilia 40 kr. Szentmihályi Tichtl 30 kr. Kimnach Tinka 20 kr. Tóth Nina 10 kr. N. N. 10 kr. Knotz Béláné 20 kr. Jäger B. 10 kr. Kövesdy 20 kr. Dörre Tivadar 20 kr. Kimnach László 50 kr. Kimnach Károly 50 kr. Stainpach Lajos 10 kr. Schneidt Mari 20 kr. Schneidt Anna 20 kr. Tecsy 45 kr. *Összesen 9 frt 5 kr.*

A *2324.* sz. íven. Gyüjtő: Böhm Riza. Hajtmann Pál 30 kr. Nehéz

János 10 kr. Nehéz Irén 10 kr. Dósa Károlyné 20 kr. Böhm Róza 30 kr. *Összesen 1 frt.*

Győry Ilona gyüjtő ívén: Horváth Gizela 50 kr. Légrády Mariska 1 frt. Kis Irma 50 kr. Kis Ilona 50 kr. Székács Józsefné 60 kr. Győry Vilmosné 50 kr. Győry Ilona 40 kr. *Összesen 4 frt.*

A *137.* sz. íven. Gyüjtő: Weisz Etelka. Weisz Etelka 3 frt. Füke Gizela 80 kr. Mihels 1 frt. Nagy Olga 30 kr. Gubassa Emma 50 kr. Katholy Katicza 50 kr. Szalay 50 kr. W. P. 40 kr. Rosenstock L. 40 kr. Heimann 50 kr. Kopp Katicza 30 kr. Iklódy Blanka 50 kr. N. N. 20 kr. Abelsberg 50 kr. Deutsch Szida 40 kr. Schropp Irén 40 kr. Steinitz Róza 40 kr. Spilténer J. 20 kr. Perlesz A. 40 kr. *Összesen 10 frt 70 kr.*

A *5408.* sz. íven. Gyüjtő: Hauptmann János. M. M. 20 kr. H. K. 20 kr. P. P. 20 kr. T. M. 10 kr. N. N. 10 kr. P. J. 10 kr. H. J. 20 kr. Zs. J. 15 kr. B. F. 20 kr. Sz. J. 20 kr. *Összesen 1 frt 65 kr.*

A *10361.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Péter. Szabó Péter 10 kr. Szabó Kulifay Ilona 10 kr. Szabó Lajos 10 kr. Szabó Béla 10 kr. *Összesen 40 kr.*

A *144.* sz. íven. Gyüjtő: Korányi Sarolta 2 frt 20 kr. Szesztay László 20 kr. Nyiri István 10 kr. Nyiri Miska 10 kr. Korányi Kálmán 40 kr. X. Y. 10 kr. Kerekes Pál 10 kr. Sándor János 10 kr. N. N. 20 kr. Kazy Károly 10 kr. Korányi Sarolta 10 kr. Farkas Ida 10 kr. Vivér Helén 10 kr. Nyiri Sándor 10 kr. Nyiri Nándor 10 kr. Nyiri Mariska 10 kr. Nyiri László 10 kr. N. N. 10 kr. Benkő G. 10 kr. G. Etelka 10 kr. S. E. 10 kr. Unger Béla 10 kr. K. András 10 kr. V. B. 10 kr. Polinszky Emil 10 kr. K. D. 10 kr. *Összesen 5 frt 20 kr.*

Főgyüjtő Hoffmann Amália, a szabadkai elemi tanítónőképző igazgatója:

A *9083.* sz. íven. Gyüjtő: Andrássy Irma. Andrássy Irma 30 kr. Andrássy Jánosné 30 kr. Huszka Deszőné 10 kr. Huszka Dezső 10 kr. Tarány Istvánné 20 kr. Sz. János 20 kr. Gyöngyösy József 20 kr. Pajer László 20 kr. Biró Ferencz 10 kr. Tompai Péterné 20 kr. Toldi Miklós 25 kr. Cernák Sándorné 10 kr. *Összesen 2 frt 45 kr.*

A *9082.* sz. íven. Gyüjtő: Beck Melánie. Beck Melánie 1 frt. Herzfeld Nándor 25 kr. Kunetz Rózsa 30 kr. Weitzenfeld Paula 20 kr. Perl Berta 30 kr. *Összesen 2 frt 5 kr.*

A *9081.* sz. íven. Gyüjtő: Braun Lujza. Bergl Dávid 10 kr. Braun Juli 10 kr. Weisz Karolin 10 kr. Szivesi Lipót 10 kr. Braun Vilmos 20 kr. Braun Rozália 10 kr. Braun Erzsébet 10 kr. Laub Róza 30 kr. Jakesch Teréz 10 kr. Schiesser M. 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Jambrek József 15 kr. Schiesser István 20 kr. Löwy Alex 40 kr. Nagy B. 10 kr. Fischer E. 10 kr. Keszler Péter 10 kr. Fischer Anna 20 kr. Popovich Dusán 40 kr. Wetko Antal 40 kr. N. N. 10 kr. Winter Ferencz 10 kr. Franz József 20 kr. Braun Antónia 25 kr. Braun Lujza 5 kr. *Összesen 5 frt 5 kr.*

A *9079.* sz. íven. Gyüjtő: Dömötör Lóri. Vukovits Irén 50 kr. Pinkovich Dénes 1 frt. N. N. 20 kr. Dömötör István 30 kr. Havasy Ilona 25 kr. Kiss Lujza 25 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *9077.* sz. íven. Horváth Erzsi 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *9076.* sz. íven. Gyüjtő: Justus Rudolfin. Dr. Androvich Zoltán 1 frt. Gross 50 kr. Roheim Sándor 1 frt. Artmann 50 kr. Dr. Mohiány

Gyula 1 frt. Dr. Sági 1 frt. Osztovich Péter 1 frt. Millosevits Sándorné 1 frt. Roheim Lajos 1 frt. *Összesen 8 frt.*

A *9075.* sz. íven. Gyüjtő: Kremann Etelka. N. N. 20 kr. Kremann E. 30 kr. Schiller Emilia 50 kr. *Összesen 1 frt.*

A *9074.* sz. íven. Gyüjtő: Kuss Berta. Karattur Hermina 30 kr. Veysz Elisa 20 kr. N. N. 50 kr. Büllösch Anna 10 kr. Pataky Lászlóné 20 kr. Farkas Ivánné 20 kr. Nédits Etel 10 kr. Baaden Károlyné 20 kr. M. Gy. 30 kr. Aranka 30 kr. M. 10 kr. Felmann Ilka 20 kr. Kendéné 50 kr. N. N. 20 kr. Konkoly Imre 30 kr. Annau Kornél 40 kr. Strasser Paula 20 kr. Novák L. 20 kr. Maldiny Aranka 50 kr. Holtz Wilhelmina 40 kr. Schwarz Josephina 50 kr. Helmbold Paulina 20 kr. *Összesen 6 frt 10 kr.*

A *9073.* sz. íven. Gyüjtő: Misley Mária. Misley Károlyné 50 kr. Nagy Ferencz 30 kr. Misley Mariska 20 kr. Karos János 30 kr. Benedek Adolf 30 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *9072.* sz. íven. Gyüjtő: Nagy Gizela. Nagy Ferenczné 1 frt. Molnár Ferencz 50 kr. Zilahy József 30 kr. Leopold Jánosné 20 kr. *Összesen 2 frt.*

A *9071.* sz. íven. Gyüjtő: Pap Margit. Pap Margit 50 kr. Pap Edéné 30 kr. Gulyás Ottilia 50 kr. Braunsteiner Márta 1 frt. N. N. nővérek 20 kr. Papp Dezső 50 kr. Futásfalvi Béla 50 kr. Kiss Alfréd 33⅓ kr. Nagy Gyula 33⅓ kr. Hevesy Kálmán 33⅓ kr. Polczner Flóra 20 kr. Maroscher Traugott 20 kr. Denics Istvánné 10 kr. *Összesen 5 frt.*

A *9069.* sz. íven. Gyüjtő: Raffay Erzsébet. Siprák Ernő 20 kr. Hegedüs Sándor 20 kr. Horváth János 30 kr. Raffay Lajos 50 kr. Simon Gusztáv 15 kr. Csana Károly 50 kr. Bartholomeidesz 50 kr. Raffay Erzsi 65 kr. *Összesen 3 frt.*

A *9068.* sz. íven. Gyüjtő: Rajniss Józsa. Tottál Károlyné 50 kr. Rajniss Irma 1 frt. Paulik Irma 50 kr. *Összesen 2 frt.*

A *9066.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Ilona. Kovács Jánosné 1 frt. Kónya Ferencz 50 kr. Szabó Kelemen 50 kr. *Összesen 2 frt,*

A *9065.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Etel. Ivanits István 2 frt. Szabó László 50 kr. Szabó Árpád 50 kr. Balog Jánosné 1 frt. Tassy Hermina 30 kr. *Összesen 4 frt 30 kr.*

A *9064.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Ida. Vukovits L. Boldizsár 1 frt. Vukovits Teréz 50 kr. Szabó Árpád 50 kr. Szabó László 50 kr. Szeley Mihály 30 kr. N. N. 30 kr. Kovács Gergely 40 kr. Gyenes Jánosné 1 frt. Szabó Anna 30 kr. Fekete Ida 30 kr. Szabó Károly 50 kr. *Összesen 5 frt 60 kr.*

A *9062.* sz. íven. Gyüjtő: Ursic Darinka. Hay Róza 20 kr. N. N. 20 kr. Mosonyi Anna 40 kr. Pavlovits Linka 20 kr. Aurora 20 kr. Ursic Lynbica 20 kr. Ursic Darinka 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Hoffmann Amália, igazgatónő gyüjtésének *főösszege 55 frt 20 kr.*

Főgyüjtő Pásthy Károly a kecskeméti polgári leányiskola igazgatója.

A *6403.* sz. íven. Gyüjtő: Kozma Irén 10 kr. Juhász Ilona 20 kr. Juhász Mariska 20 kr. Kozma Aladár 10 kr. Hanthó Stefi 20 kr. Poicsú Mihályné 20 kr. Nagy Imre 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

A *6404.* sz. íven. Gyüjtő: Kubinyi Mari. Pók Dezső 10 kr. Pók Géza 10 kr. Kókainé 20 kr. Fehér Lászlóné 10 kr. N. N. 1 frt. N. N.

20 kr. N. N. 25 kr. N. N. 10 kr. N. N. 40 kr. Tausig Agáta 20 kr. Szappanos Janka 30 kr. Szinnyai Imréné 20 kr. Hausingerné 10 kr. Kelemen Krisztina 10 kr. Mayer János 50 kr. Bodrossy 40 kr. *Összesen 4 frt 25 kr.*

A *6405.* sz. íven. Gyüjtő: Szakács Róza. Varga Aranka 20 kr. Pólya László 20 kr. Ringwald Gizela 10 kr. N. N. 10 kr. Szakács Róza 10 kr. *Összesen 70 kr.*

A *6406.* sz. íven. Gyüjtő: Fehér Berta. Vágó Lászlóné 50 kr. Herczeg Mari 30 kr. Tolnay Antalné 30 kr. Lovik Tódorné 20 kr. Bulin Ágnes 20 kr. Halász Béla 1 frt. Parragh Antal 20 kr. Parragh Otti 10 kr. Vári Lajos 20 kr. Fazekas István 10 kr. Fehér Berta 10 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

A *6407.* sz. íven. Gyüjtő: Keresztes Irma. Keresztes Irma 10 kr. Bánó Imre 20 kr. Hévizi Tamás 20 kr. Bulin Ágnes 10 kr. N. N. 10 kr. Fényffy Vilma 10 kr. Széll Mariska 20 kr. Mónus Lina 10 kr. Keresztes Jánosné 20 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *6408.* sz. íven. Gyüjtő: Fekete Margit. Fekete Pista 10 kr. Dékány Mihályné 10 kr. Fekete Margit 20 kr. Wittmann Károlyné 10 kr. Nyil Pálné 20 kr. Máté Lászlóné 20 kr. Klebovits Sándor 1 frt. *Összesen 1 frt 90 kr.*

A *6431.* sz. íven. Gyüjtő: Váczi Margit. Klein Károly 20 kr. Váczi Margit 25 kr. *Összesen 45 kr.*

A *6432.* sz. íven. Gyüjtő: Weller Gizela. Weller Józsefné 40 kr. Hódossy Kálmán 15 kr. Dömötör Istvánné 20 kr. Tassy Pálné 20 kr. Kovács Lászlóné 20 kr. N. N. 10 kr. Bastoria Gotthárd 20 kr. Bastoria Josefa 10 kr. Tóth Istvánné 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 1 frt 95 kr.*

A *6433.* sz. íven. Gyüjtő: Móczár Mariska. Lázár Józsefné 10 kr. Móczár Mari 2 frt. *Összesen 2 frt 10 kr.*

A *6434.* sz. íven. Gyüjtő: Mészáros Juszti. Mészáros M. 10 kr. Mészáros Juszti 15 kr. *Összesen 25 kr.*

A *6435.* sz. íven. N. N. 10 kr. W. H. 10 kr. B. Benedek 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Gy. S. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Schönberg 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *6436.* sz. íven. Gyüjtő: Schwáb Karolin. Reinitz 10 kr. Schwáb Karolin 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 50 kr.*

A *6437.* sz. íven. Gyüjtő: Mészáros Ilona. Mészáros Jánosné 20 kr. Mester Lidia 20 kr. Tóth Gergelyné 20 kr. Szabó Józsefné 10 kr. Révészné 30 kr. Szabó Mártonné 20 kr. Nemes Józsefné 1 frt. Bodor Lászlóné 20 kr. Dékány Juliánna 10 kr. Bebök István 10 kr. N. N. 10 kr. Mészáros Józsefné 20 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

A *6438.* sz. íven. Gyüjtő: Schwarz Ilona. Schwarz Ilona 10 kr. Schwarz Teréz 20 kr. Szabó Margit 10 kr. Klein Eszti 10 kr. Zohner János 10 kr. Berger Miklós 10 kr. *Összesen 70 kr.*

A *6439.* sz. íven. Gyüjtő: Hanthó Stefánia. Hanthó Stefánia 10 kr. Vágóné 10 kr. Ruttkay Elemér 10 kr. Ruttkay Aladár 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 50 kr.*

A *6440.* sz. íven. Gyüjtő: Malatinszky Gizela. Gyenes S. és fiai 20 kr. Malatinszky Gizela 20 kr. *Összesen 40 kr.*

A *6441.* sz. íven. Gyüjtő: Feldmeier Irén. Feldmayer Malvin 10 kr. Reiner Károly 20 kr. Fleinherr Kálmánné 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr.

Farkas 10 kr. Schwarz Zsigmondné 10 kr. Neumann Regina 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

A *6402.* sz. íven. Gyüjtő: Nyiri Berta. Szarka Istvánné 10 kr. Győrffy Balázsné 20 kr. Fodor Istvánné 10 kr. Magyar Lászlóné 10 kr. Szám Mikályné 10 kr. Vajda Lujza 10 kr. Szabados István 20 kr. Sz. S. 20 kr. Szegény Ördög 10 kr. Nyiri Rózsa 20 kr. Nyiri Béla 10 kr. Pacher Ede 10 kr. Vágó László 10 kr. *Összesen 1 frt 90 kr.*

A *6443.* sz. íven. Gyüjtő: Deák Erzsi. Szalontay Emma 10 kr. Szokolay Mihályné 10 kr. Pócsy Györgyné 10 kr. Pattkán Lajosné 10 kr. Deák Erzsi 20 kr. N. N. 20 kr. Pacsú Mihályné 10 kr. N. N. 25 kr. Szücs Ferencz 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Sárközy Pálné 10 kr. N. N. 20 kr. Z. Z. 10 kr. *Összesen 2 frt 5 kr.*

A *6444.* sz. íven. Gyüjtő: Tatay Erzsi. Tatay Jenőné 50 kr. N. N. 20 kr. Tatay Etel 50 kr. Prikkel Ferenczné 50 kr. Bastoria Pepi 10 kr. Pátkay Lajosné 20 kr. Markovics Ottmárné 50 kr. Kollár Mariska 10 kr. X. Y. 20 kr. Witz Gusztávné 20 kr. Tatay Erzsi 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

A *6445.* sz. íven. Gyüjtő: Pántyik Gizela. N. N. 20 kr. Deutsch József 20 kr. Szentgály Istvánné 20 kr. Egy tanító 10 kr. Birmén Adolf 10 kr. Szegénység 10 kr. N. N. 10 kr. Bár Balázs 10 kr. Péntek Gizuska 20 kr. Muzsikus 40 kr. N. N. 12 kr. K. K. 20 kr. T. J. 35 kr. Pántyik Gizela 13 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *6446.* sz. íven. Gyüjtő: Sasvári Vilma. Bleuer 50 kr. N. N. 20 kr. Kecskemétiné 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Sasvári Irén 30 kr. R. M. 10 kr. Virányi Ignáczné 20 kr. Hirsch Mór 10 kr. Vitéz 10 kr. Pócsy Györgyné 10 kr. Kővári Miksa 30 kr. H. E. 10 kr. N. N. 30 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

A *6447.* sz. íven. Gyüjtő: Feuermann G. Fleischer Ignácz 20 kr. Kook Károlyné 10 kr. Grosz Gáspárné 10 kr. N. N. 10 kr. Kis Rózsa 10 kr. Lustig Lipót 20 kr. Röszler Józsa 10 kr. Röszler Izsó 10 kr. Vajda Viktor 10 kr. Tirczka Klotild 10 kr. Dalotti Ödön 10 kr. Szabó József 10 kr. Machlér 10 kr. Ádler Károlyné 10 kr. Szigetyné 10 kr. N. N. 10 kr. L. Gyula 10 kr. Darányi Tamásné 10 kr. Aigner Fülöpné 30 kr. Braun Miksáné 10 kr. Beretvás 30 kr. Grünblatt Aranka 20 kr. Löwy 10 kr. Fehér Mártonné 30 kr. Kohn 10 kr. Fornheim 10 kr. Feuermann 10 kr. Katona Dezső 10 kr. Riesenfeldné 20 kr. Pánczél János 20 kr. Bleuer Lászlóné 30 kr. X. Y. 30 kr. Czinner Flórné 10 kr. Spieler Adolfné 10 kr. Teodor Endlen 10 kr. Z. V. 10 kr. Rémi 20 kr. Kővári Fülöp 20 kr. Fischer Ida 10 kr. N. N. 10 kr. Kis Elemérke 10 kr. Tomaskó 20 kr. Klein Károly 14 kr. Hacker Adolfné 30 kr. N. N. 10 kr. Fischer Miksáné 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 6 frt 84 kr.*

A *6448.* sz. íven. Gyüjtő: Brinning Anna. Till Mari 10 kr. Farkas 30 kr. Kormolczyné 40 kr. *Összesen 80 kr.*

A *6449.* sz. íven. Gyűjtő: Tóth Ilka. Tóth László 10 kr. Dömötör Sándorné 10 kr. Lipóczi Antal 10 kr. *Összesen 30 kr.*

A *6450.* sz. íven. Gyűjtő: Schlesinger Gizela. Schlesinger Gizela 40 kr. Szemző Sándor 20 kr. Szemző Sándorné 20 kr. Bojniczer Jenő 10 kr. Schlesinger Teréz 50 kr. Schlesinger Sándor 40 kr. Metyer Béla 20 kr. Zweiter Samu 20 kr. Vál Lipót 20 kr. Kővári Manó 30 kr. Z. W.

20 kr. Gallia Emma 50 kr. Bojmiczer Antalné 20 kr. Szemző Vilmos 30 kr. *Összesen 3 frt 70 kr.*

A *6451.* sz. íven: Gyűjtő: Domián Mariska. Lovik Tódor 10 kr. Fekete Lőrinczné 10 kr. Fekete János 10 kr. Lustig Rosália 10 kr. Kazó Sándorné 10 kr. Rihasek Gusztáv 20 kr. Bastoria Pepi 10 kr. Bastoria Gotthárd 20 kr. Domián Mariska 10 kr. *Összesen 1 frt 10 kr.*

A *6452.* sz. íven. Gyüjtő: Steiner Ida. Steiner Katalin 10 kr. Vári J. 10 kr. Weinberger S. 20 kr. Büchler Zsigmond 20 kr. Dr. Steiner 20 kr. Szilágyi Róza 10 kr. Sch. Sándorné 20 kr. Steiner Zsigmondné 10 kr. Steiner Ede 10 kr. Steiner Teréz 10 kr. Váry Salamonné 10 kr. V. J. 10 kr. Ács János 10 kr. Niedrival-zky 20 kr. Tormássyné 10 kr. Tóth Imréné 10 kr. Kohn Ádámné 10 kr. Neumann Zsigmond 10 kr. Kreszák Ida 10 kr. Löwy J. 10 kr. L. Berta 10 kr. Löwy S.-né 10 kr. Molnár Pál 10 kr. N. N. 70 kr. Káldory K. 10 kr. Reiner Lászlóné 10 kr. Cs. F. 10 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

A *6453.* sz. íven. Gyüjtő: Klein Olga. Schwarz Ottil 10 kr. Wenet Ernesztina 10 kr. Bleuer Ferencz 30 kr. Brachfeld 30 kr. Kovács Pálné 20 kr. Szarka Istvánné 10 kr. Vitéz 20 kr. Behr Károlyné 20 kr. Mezei Rezsőné 20 kr. Dr. Spiegel 10 kr. Pataky Vilmos 20 kr. N. N. 10 kr. Kovács 30 kr. Bleuer Gyula 20 kr. Bleyer László 20 kr. Többek adakozása 2 frt. Klein Gyula 30 kr. Vitéz Gyuláné 10 kr. Klein Sándor 20 kr. Fleischer Ignácz 10 kr. Klein Olga 20 kr. Klein Ignáczné 20 kr. Klein Gyuláné 10 kr. *Összesen 6 frt.*

A *6454.* sz. íven. Gyüjtő: Kecskés Emilia. Tajcsik Irma 10 kr. Dékány Julianna 10 kr. Dörre Henrikné 10 kr. Magay Margit 10 kr. Dékány Imréné 10 kr. Szekeres Sándorné 10 kr. Szekeres Róza 10 kr. Özv. Kovács Józsefné 10 kr. Fekete Lőrinczné 10 kr. Jeszenszky Mihályné 10 kr. Tóth Zsigmondné 10 kr. Tóth Zsigmond 10 kr. Kósa József 10 kr. Kecskés Pál 10 kr. Özv. Keresztesné 10 kr. Dékány Imre 10 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

A *6455.* sz. íven. Gyüjtő: Hajagos Piroska. Hajagos Illésné 30 kr. Hajagos Erzsi 20 kr. Hajagos Piroska 50 kr. Vágó Lászlóné 30 kr. Deák Gyuláné 20 kr. Gyenes Sándorné 50 kr. Bódogh Ferenczné 20 kr. Dobos 20 kr. Hajagos Rózsa 10 kr. Hajagos József 10 kr. Kovács László 1 frt. Hajagos Rezső 10 kr. Lipthay Pál 1 frt. Rajthay Ferencz 20 kr. Virág Ferencz 20 kr. Dömötör Istvánné 50 kr. Magyar Pálné 20 kr. Horváth Döme 1 frt. *Összesen 6 frt 80 kr.*

A *6456.* sz. íven. Gyüjtő: Szalai Emilia. Szalai Emilia 10 kr. N. N. 10 kr. Beretvás Teréz 40 kr. N. N. 20 kr. Török Zzigmond 10 kr. Váry Ilona 10 kr. Grösztenberger 10 kr. Pánczél Emilia 20 kr. Kovács Mari 10 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

A *6457.* sz. íven. Gyüjtő: Szalontai Margit. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Csomák Margit 10 kr. N. N. 10 kr. Szalontai Margit 10 kr. *Összesen 50 kr.*

A *6458.* sz. íven. Gyüjtő: Laber Mariska. Laber Károly 50 kr. Laber Mariska 10 kr. Laber Sarolta 10 kr. K. József 40 kr. Ferencz György 20 kr. Klein 20 kr. Briming 20 kr. Wagner Ede 20 kr. Csorda Lajos 20 kr. Laber Vilmos 10 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

A *6459.* sz. íven. Gyüjtő: Papp Sarolta. Papp Sándorné 10 kr. Papp Sándor 10 kr. Szalontay Emma 10 kr. Muraközi Pista 10 kr. Mura-

közi Jenőke 10 kr. Muraközy Józsefné 10 kr. Molnár Mariska 10 kr. Molnár Antal 10 kr. D. Albertné 10 kr. Wojnarovits Sándorné 20 kr. Pócsy Györgyné 20 kr. Szokoly Mihályné 20 kr. Krecsárevics Márk 10 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *6460.* sz. íven. Gyüjtő: Csilléri Malvin. Csilléri Malvin 10 kr. Simonides H. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Győrffy Balázsné 20 kr. N. N. 10 kr. Fekete Ida 10 kr. Dávid Bertalan 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *6461.* sz. íven. Gyüjtő: Bleyer Regina. Bleyer Regina 10 kr. N. N. 10 kr. J. U. 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 50 kr.*

A *6462.* sz. íven. Gyüjtő: Hegyi Irén. Farkas Ignáczné 40 kr. Eszes Imre 40 kr. Tekulics Sándorné 20 kr. Bagi Terka 40 kr. Hegyi Irén 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *6463.* sz. íven. Hegedüs Erzsike *30 kr.*

A *6464.* sz. íven. Gyüjtő: Moór Margit. Grosz Mária 10 kr. N. N. 10 kr. Grünwald Jakabné 30 kr. Moór Mór 30 kr. N. N. 10 kr. Moór Margit 10 kr. *Összesen 1 frt.*

A *6465.* sz. íven. Gyüjtő: Tóth Ida. Tóth Ida 30 kr. Özv. Szekér Sándorné 1 frt. Prikkel Ferenczné 50 kr. S. P.-né 20 kr. Tatay Etel 30 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *6466.* sz. íven. Gyüjtő: Jónás Klementin. Zsitvay Ilona 10 kr. Lichtner Dávidné 10 kr. H. F. 10 kr. N. N. 10 kr. Sztechl 20 kr. Gyula 20 kr. Z. 10 kr. Egy családapa 10 kr. Egy szomorú 10 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. Jónás 20 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

A *6468.* sz. íven. Gyüjtő: Hofmann Irma. N. N. 10 kr. Springer Sámuelné 10 kr. Hofmann Gizela 10 kr. Hofman József 10 kr. Hofmann Emilia 30 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 85 kr.*

A *6469.* sz. íven. Gyüjtő: Vasvári Margit. Vasvári Károly 20 kr. Kőnikszbergné 10 kr. Józsa Julia 10 kr. Józsa Lajosné 10 kr. R. P. 10 kr. Rigó Jánosné 10 kr. Mészáros Ilona 10 kr. Prikkel János 10 kr. N. N. 30 kr. Ny. Benő 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *6470.* sz. íven. Gyüjtő: Klein Flóra. Klein Mórné 10 kr. Simon József 10 kr. Csolnaki Vincze 10 kr. Gyula Nándor 25 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Tassy Julia 30 kr. Keresztes Ilka 20 kr. Grosz Kálmán 10 kr. Julius Cæsar 30 kr. *Összesen 1 frt 75 kr.*

A *6471.* sz. íven. Gyüjtő: Nagy Juliska. Kiss Ferenczné 10 kr. Milics Anna 10 kr. Bátky Erzsi 40 kr. Mészáros Ilona 10 kr. Feuermann Józsefné 10 kr. Kiss Istvánné 10 kr. Cs. Miklósné 10 kr. Tatayné 20 kr. Hábel Jánosné 20 kr. Stringovits Istvánné 10 kr. Aág Károlyné 20 kr. Hackerné 10 kr. Aczél Mária 10 kr. Tóth Ferenczné 20 kr. Kis Józsefné 10 kr. Csorba Károlyné 10 kr. Aág Lászlóné 10 kr. Lakó Pálné 10 kr. Szekeres Róza 10 kr. Szekeres Mari 10 kr. Schubertné 20 kr. Kócs Sománé 10 kr. Nád Karolin 10 kr. Tormási Sándorné 10 kr. Koczó Sándorné 10 kr. Oláhné 10 kr. N. N. 10 kr. Kékné 10 kr. Gerzó Mari 10 kr. Soós Ferenczné 10 kr. Pátkai Sándorné 10 kr. Nagy Julcsi 10 kr. *Összesen 4 frt.*

A *6472.* sz. íven. Gyüjtő: Lankó Irén. Quirini Miklósné 20 kr. Kócs Sománé 20 kr. Mayerfi Julcsi 30 kr. Ugrik Mihályné 20 kr. Sárkány Erzsike 20 kr. Benárd Jenőné 50 kr. Magay Margit 10 kr. N. N. 10 kr. Lankó Irén 20 kr. *Összesen 2 frt.*

A *6473.* sz. íven. Gyüjtő: Körmötzy Ilona. Nagy Károly 30 kr.

Nagy Károlyné 20 kr. S. 10 kr. Králik Nina 10 kr. Dr. Horváth Mihályné 50 kr. Vitz Antalné 10 kr. Sipos Emilia 10 kr. Körmötzy Teréz 10 kr. Grünwald 20 kr. N. N. 20 kr. P. B. 20 kr. N. N. 20 kr. Körmötzy Ilona 10 kr. *Összesen 2 frt 40 kr.*

A *6474.* sz. íven. Gyűjtő: Hahn Berta. Steiner M. 10 kr. Kőszegi L. 10 kr. Fantó Péterné 10 kr. Steiner Juliánna 10 kr. Schwarzné 20 kr. Dr. Scheiberné 10 kr. Hahn Imre 10 kr. *Összesen 80 kr.*

A *6475.* sz. íven. Gyűjtő: Francz Gizela. Francz Gizela 20 kr. G. Gy. 50 kr. N. N. 10 kr. Zombory Lászlóné 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Flórián Juli 40 kr. J. M. 30 kr. Csapek Kornélia 30 kr. Szakolay Mihályné 30 kr. Kiss Erzsi 20 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

A *6476.* sz. íven. Gyűjtő: Rosenbaum Irén. Rosenbaum Irén 25 kr. Goldberger Hermin 20 kr. Róthfeld Ignáczné 20 kr. Blau Etelka 20 kr. Hirtenstein Antal 20 kr. Hannover József 10 kr. Váczi Anna 15 kr. Schwáb Karolina 20 kr. Rosenthal Miksa 10 kr. N. N. 10 kr. Sárosi Mariska 10 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

A *3840.* sz. íven. Gyűjtő: Zádor Pfefferkorn Malvin. Zádor Pfefferkorn Malvin 1 frt. Zádor Bertalan 50 kr. H. G. 30 kr. W. M. 50 kr. Dániel Endre 1 frt. M. A. 1 frt. Jósa József 50 kr. Zádor Erzsike 20 kr. *Összesen 5 frt.*

A *2069.* sz. íven. Gyűjtő: Vargha István. Bocskár Ambrus 20 kr. Kökény 20 kr. *Összesen 40 kr.*

Az *55.* sz. íven. Gyűjtő: Kopp Mariska. Kriszt János 1 frt. Kriszt Béla 50 kr. Egy valaki 1 frt. N. N. 60 kr. Kopp Mariska 90 kr. *Összesen 4 forint.*

A *49.* sz. íven. Gyűjtő: Zellán Rózsa. Wirkner 1 frt. Zellán János 1 frt. Peringer Ludmilla 1 frt. Benes Anna 50 kr. Eleonora 1 frt. Peringer Ferencz 1 frt. Szidonia 20 kr. Hedvig 50 kr. N. N. 10 kr. Horák József 1 frt. Horák Ede 1 frt. Wirkner 1 frt. *Összesen 9 frt 30 kr.*

A *1949.* sz. íven. Gyűjtők: Ferentzy Vanda és Kata. N. N. 50 kr. F. J. 30 kr. *Összesen 80 kr.*

A *10332.* sz. íven: Komáromi Lajos 10 kr. *Összesen 10 kr.*

A *10334.* sz. íven. Gyűjtő: Soltész László. Cseke Gábor 10 kr. Nagy Károly 10 kr. Szabó Albert 10 kr. Pólya Mihály 10 kr. Czeglédy Lajos 10 kr. Kiss 30 kr. Kovács Gábor 10 kr. Varga Márton 10 kr. Bede Lajos 10 kr. Agárdi Lajos 10 kr. Bede Imre 10 kr. Nagy József 10 kr. Bihari Kálmán 10 kr. Kircsi Bálint 10 kr. Parti Gábor 10 kr. Pap Ignácz 20 kr. Zsigmond Sándor 30 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *4046.* sz. íven Seregélly Czeczilia 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *4375.* sz. íven: Tanfi Mariska 1 frt. *Összesen 1 frt.*

A *175.* sz. íven. Gyűjtő: Veres Ilona 1 frt. Gyalokay Sándor 1 frt. Finy Béláné 1 frt. N. N. 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *10434.* sz. íven. Gyűjtő: Tóth Károly. Tóth Károly 50 kr. Jung Márton 50 kr. Valaki 20 kr. Szondy Lajos 10 kr. Lázár Imréné 20 kr. X. Y. 30 kr. H. B. 20 kr. Farkas Sándor 50 kr. Szilágyi 10 kr. Harcsár Ferencz 10 kr. N. K. M. egyház 1 frt 20 kr. *Összesen 4 frt.*

A *3919.* sz. íven. Gyűjtő: Radosné Létmányi Mária. Jáhn Elvira 40 kr. Czappé Hermin 10 kr. Nedelkovits Teodora 20 kr. Dekker Margit 30 kr. Mavrak 10 kr. Péternák Mari 20 kr. Ádám Aranka 10 kr. Véber Derta 10 kr. Véber Hermin 10 kr. Hartl Gábriel 10 kr. Tószögi Márta

10 kr. Tószögi Erzsi 10 kr. Senberger Irma 10 kr. Senberger Berta 10 kr. Kropf Olga 20 kr. Kropf Anna 20 kr. Istvánfy Efelka 20 kr. Istvánfy Ilona 20 kr. Irénke 20 kr. Radosné Létmányi Mária 1 frt. *Összesen 4 frt 10 kr.*

A *4457.* sz. íven. Gyűjtő: Trinksz Fánni. Wanda Ludmanna 20 kr. Poldrugo Anna 16 kr. Ruhr Terézia 20 kr. Ruhr Alberta 20 kr. Horacsek M. 20 kr. Ruhr Terézia 10 kr. Trinksz József 1 frt. Penszl Milka 20 kr. Koffranek Lujza 20 kr. Trinksz Paula 20 kr. Trinksz István 20 kr. Anger Imre 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 14 kr. Trinksz Fánni 1 frt 20 kr. *Összesen 5 frt.*

A *2066.* sz. íven. Gyűjtő: Morvay Ilona. Riesenherger Reimund 1 frt. Dobay Sándorné 1 frt. N. N. 50 kr. Morvay Lajos 20 kr. Darvay Sándor 30 kr. Feld Vilmos 1 frt. Kegyesrendi társház 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Adtam 50 kr. B. J. 40 kr. N. N. 50 kr. N. N. 40 kr. N. N. 60 kr. N. N. 40 kr. P. 50 kr. N. N. 30 kr. Sorgner F. utódai 1 frt. N. N. 50 kr. N. N. 30 kr. *Összesen 11 frt.*

A *9131.* sz. íven. Gyűjtő: Rötzer Etelka. Rötzer Janka 20 kr. Rötzer M. 20 kr. Rötzer Etelka 20 kr. Keller Lujza 10 kr. Seide Paula 20 kr. Mechlovits Julia 20 kr. Kovács Róza 20 kr. Toldi Irma 20 kr. Berger Teréz 20 kr. Berger Karolin 20 kr. N. N. 30 kr. Damján Gizela 20 kr. Alföldi Hajós Ilona 10 kr. Takács Janka 20 kr. Alföldi Róza 10 kr. Válkay Etelka 10 kr. Szentirmay Mária 10 kr. Botzenhardt J. 10 kr. Stibert Margit 20 kr. Gyenes Karola 10 kr. Arányi Gizela 10 kr. Emel Mariska 10 kr. Hilberth Paula 10 kr. Tassilovits Irén 20 kr. T. B. 50 kr. Liber Etelka 10 kr. T. J. 10 kr. Friedl Gizela 20 kr. Római Aurélia 20 kr. Kutasy Kálmán 50 kr. Brunner Hermin 20 kr. K. 30 kr. *Összesen 6 forint.*

A *2223.* sz. íven. Gyűjtő: Bátky Mária. Markovits Berta 20 kr. Gazdasszony Giza 20 kr. Almay Ilma 20 kr. Demeter Máli 20 kr. Veszprémi Irén 20 kr. Bárány Ilona 20 kr. Bartok Ida 20 kr. Császár Anna 20 kr. Bándi Sarolta 10 kr. Felszegi Ilona 10 kr. Demeter Kata 20 kr. Almay Julla 20 kr. Cziriák Hermina 20 kr. Katona Mari 15 kr. Balázs Rozina 10 kr. *Összesen 2 frt 65 kr.*

A *338.* sz. íven. Gyűjtő: Morócz Károlyné. Morócz Károly 50 kr. S. J. 50 kr. K. Károly 20 kr. Schwarz Emanuel 20 kr. Schwarz Alajos 20 kr. Hoffer Károly 20 kr. Kilián M. 20 kr. C. S. 25 kr. Hofbauer 25 kr. Spenner Mari 30 kr. Pappera Róza 50 kr. Berghoffer Dora 50 kr. Morócz Szida 20 kr. Morócz Valéria 20 kr. Morócz Károly 20 kr. Morócz Károlyné 5 frt. *Összesen 9 frt 40 kr.*

A *2330.* sz. ívén: Bokelberg Ernő 50 kr. Bokelberg Ernőné 50 kr. *Összesen 1 frt.*

Az *1364.* sz. íven. Gyűjtő: Petró Erzsébet. Kis Irma 50 kr. Tury István 1 frt. Posch Jenő 1 frt. K. Gy. 1 frt. Tinsovszky 20 kr. J. L. 1 frt. Köves Irma 50 kr. Köves Leopoldin 50 kr. N. N. 20 kr. Gedeon Ilona 20 kr. Egy Vidéki 20 kr. N. N. 20 kr. Szepessy Ilona 30 kr. Szepessy Margit 30 kr. N. N. 40 kr. Polpár Györgyné 50 kr. Karácsony Kálmánné 50 kr. Dr. F. A. 30 kr. Gebauer Ferenczné 1 frt. Gebauer Kálmán 1 frt. Kiszely Pálné 30 kr. Petró Erzsi 90 kr. *Összesen 12 frt.*

A *133.* sz. íven. Gyűjtő: Doucha Beatrice. Griesbach Ella 10 kr. Doucha 90 kr. *Összesen 1 frt.*

A *2211.* sz. íven. Gyűjtő : Bartha Mária. Bartha Mária 15 kr. Erhardt Teréz 20 kr. *Összesen 35 kr.*

A *153.* sz. íven. Gyűjtő : Bródy J. Aranka. Falvai Jenő 10 kr. Klein Kálmán 10 kr. Bródy Lajos 10 kr. Bródy Mór 10 kr. Pintér Andor 10 kr. Falvai Dezső 10 kr. B. G. 10 kr. N. N. 20 kr. X. Y. 10 kr. Hegyiné Ilka 20 kr. Bródy J. Aranka 50 kr. Bródy Emil 1 frt. Stern Mór 10 kr. Antal 20 kr. Dámon 20 kr. Schwab 10 kr. Z. J. 20 kr. Roth Gy. 20 kr. X. Y. 20 kr. B. J. 10 kr. N. N. 20 kr. K. A. 10 kr. R. Z. 10 kr. N. N. 10 kr. N. S. 10 kr. Mann 10 kr. Hellebronth Lálmán 10 kr. Müller 20 kr. Müller 10 kr. Tauszky Blau 20 kr. A. 40 kr. Strauss 20 kr. Ellenberger 30 kr. N. M. 10 kr. N, N. 10 kr. N. N. 20 kr. Dr. Schuszter Miksa 10 kr. Dr. Braun 20 kr. Czettel D. 30 kr. Dr. Herzl 20 kr. *Összesen 7 frt 40 kr.*

A *135.* sz. íven. Gyűjtő : Lindner Auguszta. Lindner Vilma 1 frt. Lindner Auguszta 2 frt. *Összesen 3 frt.*

A *3270.* sz. íven. Gyűjtő: Bruckner Katicza. Bruckner Katicza 10 kr. Himfy József 30 kr. Hesser Adolf 50 kr. Láposi Márton 10 kr. Homer Lajos 30 kr. Bercsényi Gyula 30 kr. K. J. 20 kr. Sextin F. 20 kr. Soós Géza 10 kr. Ada Géza 10 kr. Weisfeld Ferencz 10 kr. Bakó Emil 10 kr. Ungersteider József 20 kr. Klein Mór 10 kr. Kossut Lázár 10 kr. X. Y. 1 frt. N. R. 30 kr. Zakkar József 20 kr. *Összesen 4 frt 30 kr.*

A *2190.* sz. íven. Gyűjtő: Bánóczy Róza. Wertheimer Ilona 1 frt. Pfeiffer Margit 1 frt. Mihálkovics Ilona 20 kr. Lendvay Gizela 20 kr. Moser Anna 50 kr. Schön Betti 20 kr. Lippóczy Irén 20 kr. Lippóczy Mariska 20 kr. Asztalos Etelka 1 frt. Weinczierl Irma 20 kr. Laszberg Olga 20 kr. Hetyey Katicza 20 kr. Csukássy Izabella 50 kr. Molnár Mari 20 kr. Hofer Berta 30 kr. Ternyei Berta 20 kr. Ternyei Blanka 20 kr. Opitz Margit 50 kr. Bánóczy Róza 1 frt. *Összesen 8 frt.*

A *2130.* sz. íven. Gyűjtő: Pintér Jolán. Tóth Erzsébet 10 kr. Pintér Jolán 20 kr. Pintér Margit 20 kr. Pintér Erzsébet 20 kr. Pintér Miklós 20 kr. Pintér Elemér 20 kr. Berke Sarolta 50 kr. Berke Márta 20 kr. Neumann Rebeka 10 kr. *Összesen 1 frt 90 kr.*

A *3893.* sz. íven. Gyűjtő : Gesell Sarolta 20 kr. N. N. 10 kr. E. N. 10 kr. K. Etel 10 kr. Hirschler 10 kr. Haker Boris 10 kr. Rothberger 20 kr. Strasser Laura 20 kr. Rosenberg Gizela 40 kr. Meisner Janka 50 kr. Irma 20 kr. P. 20 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

A *2185.* sz. ívén. Gyűjtő : Balpatakyné. Balpatakyné 50 kr. Völgyi Erzsi 50 kr. Kamocsay Imre 30 kr. Spéhlitz Antal s neje 20 kr. Ocskay Rózsika 40 kr. *Összesen 1 frt 90 kr.*

Főgyűjtő Jilly Vilma, a turóczszentmártoni polg. leányiskola tanítónője.

A *997.* sz. íven. Gyűjtő: Bock Ilona. N. N. 20 kr. Darnay Péter 20 kr. Bartha Dénes 20 kr. Riszner Mária 10 kr. R. W. 10 kr. N. N. 10 kr. H. D. 20 kr. Gruber Vilma 20 kr. Láng 20 kr. *Összesen 1 frt 50 krajczár.*

Az *1001.* sz. íven. Gyűjtő: Haas Szidonia. Haas Jozefin 40 kr. Haas Dávid 60 kr. *Összesen 1 frt.*

Az *1002.* sz. íven. Gyűjtő : Jezerniczky Vincze. Jezerniczky Imréné 10 kr. Jezerniczky Vincze 10 kr. F. Lax 30 kr. Szüllő Gézáné 20 kr. H. A. 20 kr. Graba Samuné 20 kr. Haas Fanni 20 kr. Petrikovics Gabriella 20 kr. Dula Máténé 20 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Az *1003.* sz. íven. Gyűjtő: Antosch Irma. Gruber Vilma 20 kr. Szinnyay Lászlóné 20 kr. N. N. 20 kr. Galanda J. 12 kr. Szmolen József 50 kr. Kebe 50 kr. Csepcsányi L. 10 kr. Adamovszkyné 20 kr. X. Y. 10 kr. Nedetzky István 18 kr. Wallek József 10 kr. Litsauer Bálint 10 kr. Antosch János 20 krr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

Az *1004.* sz. íven. Gyűjtő: Eibenstein Paula. Eibenstein Sándorné 10 kr. Zathureczky Jánosné 10 kr. Eibenstein Paula 10 kr. Kellner Gusztáv 1 frt. Szüllő Gézáné 10 kr. Fekete Miklósné 20 kr. Zathureczky Lajos 10 kr. Vladár Imréné 10 kr. Dávid Ferencz 10 kr. Bulyovszky Mari 20 kr. Moskóczy Ferenczné 10 kr. Janthó Jánosné 10 kr. Dávid Béla 10 kr. Dávid Gyula 40 kr. Kossuth Ella 10 kr. Kossuth Anna 20 kr. Dr. A. 20 kr. Zathureczky Angyalka 20 kr. H. Laura 10 kr. Fritsch László 10 kr. Roll Béláné 10 kr. Wagner Ede 10 kr. Dr. Lax 10 kr. Zathureczky Ilona 10 kr. Margit 10 kr. Ferenczy Otti 10 kr. Zathureczky Károly 10 kr. Kossuth Zsuzsi 10 kr. *Összesen 4 frt 50 kr.*

Az *1005.* sz. íven. Gyűjtű: Arányi Margit. Szüllő Gézáné 20 kr. Fekete Miklósné 20 kr. Vladár Imre 10 kr. Janthó Jánosné 10 kr. Fekete Ferencz 20 kr. Neubauer Károly 20 kr. Neubauer Ernő 20 kr. Olgyay Ödön 20 kr. Neubauer Sándor 20 kr. Neubauer Mária 20 kr. Takáts Gyula 30 kr. Sándor Béla 20 kr. Neubauer Erzsi 20 kr. Neubauer Emilia 20 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

Az *1006.* sz. íven. Gyűjtő: Lehotzky Ilona. Derszib Károly 10 kr. Jeszenszky Gabi 10 kr. Lehotzky Antal 10 kr. Ruttkay Béla 20 kr. Balázs Lilla 10 kr. Kossuth Berta 10 kr. Ruttkay Anna 10 kr. Lányi Andor 10 kr. Kozma Károly 10 kr. Tavadi Gyula 10 kr. Spitzer Fülöp 10 kr. Holzmann Adolf 10 kr. Ruttkay Margit 10 kr. Szigethy B. 10 kr. Ruttkay Árpád 10 kr. Tomka János 20 kr. N. Vilmos 10 kr. Velits Adolf 10 kr. Csepcsányi Lajos 25 kr. *Összesen 2 frt 25 kr.*

Az *1007.* sz. íven. Gyűjtő: Binéth Katalin. Binéth Katalin 20 kr. Lilge Mária 20 kr. *Összesen 40 kr.*

Az *1008.* sz. íven. Gyűjtő: Eckstein Emma. Eckstein Emma 10 kr. Eckstein Lotti 20 kr. Löwinger Paula 10 kr. Mittelmann Zseni 20 kr. *Összesen 60 kr.*

Az *1011.* sz. íven. Gyűjtő: Politzer Ilona. Politzer József 11 kr. Politzer Miksa 15 kr. Politzer Ilona 14 kr. *Összesen 40 kr.*

Az *1012.* sz. íven. Gyűjtő: Derszib Károly. Rosenzweig Miksa 10 kr. Neugeboren Adolf 10 kr. Münz 10 kr. Klein Emil 10 kr. Csepcsányi Ilona 10 kr. Lehotzky Ilona 10 kr. Lehotzky Ella 10 kr. Lehotzky Anna 10 kr. Bayer Nándor 20 kr. Singer Vilmos 10 kr. Posgay Lajos 10 kr. Fischer Ernő 10 kr. Stand Hedvig 10 kr. Derszib Margit 10 kr. Derszib Róza 10 kr. Mártonffy Margit 20 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Jilly Vilma úrhölgy gyűjtésének *főösszege 20 frt 15 kr.*